

Elma Licina

Examensarbete i AOU 370

Göteborgs Universitet

GÖTEBORGS UNIVERSITET

Gömda barns rätt till utbildning

Elma Licina

”Inriktning/specialisering/LAU370”

Handledare: Jan Lindström

Examinator: Kerstin Sundman

Rapportnummer: VT10-2450-01

Elma Licina

Examensarbete i AOU 370

Göteborgs Universitet

Abstract

Examensarbete inom lärarutbildningen

Titel: Gömda barns rätt till utbildning

Författare: Elma Licina

Termin och år: VT 2010

Kursansvarig institution: Sociologiska institutionen

Handledare: Jan Lindström

Examinator: Kerstin Sundman

Rapportnummer: VT10-2450-01

Nyckelord: Gömda barn, utbildning, Barnkonventionen

Elma Licina

Examensarbete i AOU 370

Göteborgs Universitet

Sammanfattning

Syfte

Syftet med detta arbete är att undersöka varför det är viktigt för de gömda barnen att gå i skolan, samt vilka hinder det finns som försvårar de gömda barnens skolgång.

Huvudfråga

En av mina huvudfrågor är hur de barnen som inte får gå i skolan känner sig och vad som händer med dem.

Metod och Material

Då detta är ett ämne det inte skrivits så mycket om finns det endast knapphändig information att tillgå. Det jag främst kommer fokusera på är intervjuerna och de svaren jag får.

Det intervjusättet jag valt att göra är samtalsintervjuer. Samtalsintervjuer ger goda möjligheter att registrera svar som är oväntade och att man har en god möjlighet till uppföljning.

Materialet jag har använt mig av är främst olika dokument och skrivelser från både FN och Sveriges regering. Jag använder även litteratur om social exkludering och uteslutning.

Resultat

Det är oerhört viktigt för de gömda barnen att gå i skolan då de känner att de duger och de får känna sig som barn och komma bort från sin annars otrygga vardag. De barn som inte får gå i skolan blir totalt uteslutna ur samhället. Detta medför konsekvenser för de i framtiden, t ex att de har svårt för sociala relationer.

Betydelse för läraryrket

Lärarna är en viktig yrkesgrupp för att förverkliga innehållet i Barnkonventionen. Det är viktigt för framtidens lärare att veta vad de kan komma att stöta på i deras arbete i framtiden och hur man kan hantera det.

Elma Licina

Examensarbete i AOU 370

Göteborgs Universitet

Innehållsförteckning

1. Inledning	4
1.1 Varför jag skriver detta arbete	5
1.2 Syfte	6
1.3 Frågeställning	6
1.4 Avgränsning	6
1.5 Begreppsdefinition	7
1.6 Disposition	7
2. Metod och material	8
2.1 Egen reflektion	9
2.2 Etik	9
2.3 Validitet	9
2.4 Reliabilitet	10
2.5 Generaliserbarhet	10
3. Historia	11
4. Teoretisk anknytning och styrdokument	15
5. Resultat	20
5.1 Intervjuguide 1: Personer med erfarenhet av att jobba med gömda barn	21
5.2 Intervjuguide 2: Individer med egen erfarenhet (utifrån barnens perspektiv)	24
6. Diskussion	26
6.1 Pedagogiskt perspektiv	29
6.2 Vidare forskning	30
7. Källförteckning	31
8. Bilagor	33

Elma Licina

Examensarbete i AOU 370

Göteborgs Universitet

Gömda barns rätt till utbildning

1. Inledning

Tvärtemot vad Barnkonventionen säger så har inte alla barn lika rättigheter. Inte ens i Sverige, enligt Unicef (United Nations Children's Fund). Detta är FN:s barnfond som grundades år 1946 och som idag är den världsledande barnrättsorganisation.¹ Enligt barnrättskonventionen, som är knuten till Unicef, skall alla barn ha rätt till utbildning, oavsett om de har ett svenskt personnummer eller inte².

Unicef's främsta kritik mot Sverige är att Sverige inte implementerar Barnkonventionen i den svenska lagen. Om så sker, menar Unicef, kommer konventionen att tas på större allvar än vad den gör idag.³ I dagens Sverige har barn som gömmer sig inte rätt att få gå i skolan, vilket Unicef anser strida mot Barnkonventionen. Dessa barn är berövade sin rätt till utbildning. Barn som gömmer sig har inte samma rätt till sjukvård och utbildning som t ex barn som söker asyl. Unicef anser att de gömda barnen måste garanteras alla sina rättigheter som de definieras i Barnkonventionen. De gömda barnen är osynliga och står utanför samhället under sårbara förhållanden och de exkluderas från deras rättigheter.⁴

Det är FN:s barnrättskommitté som kritiserar Sverige för att de gömda flyktingbarnen diskrimineras när de inte får gå i skolan. Unicef tycker att det är anmärkningsvärt att diskriminering av barn fortfarande pågår 20 år efter att Barnkonventionen godkänts av Sverige och att det är dags att den svenska regeringen tar kritiken från FN:s barnrättskommitté på allvar. Idag har myndigheter och domstolar rätt att avfärda Barnkonventionen då den inte har samma status som svensk lag.⁵

FN's barnrättskommitté gör granskningar vart femte år för de stater som skrivit på konventionen. Sverige granskas vart fjärde år i hur pass mycket man följer Barnkonventionen.⁶ FN:s barnrättskommitté har gett ett antal exempel till Sverige på hur

¹ <http://sv.wikipedia.org/wiki/Unicef>

² Barnrättskonventionen, artikel 28

³ Comments from UNICEF Sweden on the Swedish Government's 4th report to the UN Committee on the Rights of the Child 2007, sid 1

⁴ Comments from UNICEF Sweden on the Swedish Government's 4th report to the UN Committee on the Rights of the Child 2007, sid 2

⁵ <http://www.unicef.se/Barnkonventionen/fns-barnrattskomite/sveriges-rapportering-till-fns-barnrattskomite/barnrattskommittens-kritik-mot-sverige>

⁶ <http://www.unicef.se/Barnkonventionen/fns-barnrattskomite/sveriges-rapportering-till-fns-barnrattskomite/barnrattskommittens-kritik-mot-sverige>

Elma Licina

Examensarbete i AOU 370

Göteborgs Universitet

Sverige behöver förbättra sig för att kunna leva upp till Barnkonventionens bestämmelse
Några av dessa punkter är:

- Barnkonventionen får samma ställning som svensk lag.
- Alla barn i Sverige ska skyddas mot diskriminering.
- Gömda och papperslösa barn ska ha rätt till utbildning.
- Att skriva in Barnkonventionen i läroplanen.

Det känns som en självklarhet att konventionen våra högt uppsatta politiker ratificerat skall gå vidare till våra kommuner och andra institutioner som konventionen gäller. I detta fall (Barnkonventionen) är en av dessa institutioner skolverket. Förhoppningsvis kommer denna information ut där det är som mest viktigt, som t ex läroplanen. Detta gör det lättare för den enskilda skolan i kommunen att anamma det nya. Men detta beror självklart även mycket på rektorn och skolans lärare hur de väljer att ta emot den nya informationen. Om man inte har förstått att det är lag så är det väldigt lätt för människor att tolka. Vi har gått igenom många steg just nu. Men det kvarstår ett, kanske det viktigaste, men även det som vanligast förbises och om inte jag nämner det själv i texten är det väldigt få läsare som kommer på den tanken. Det sista steget i denna långa komplicerade kedja är även samma steg som alltihop egentligen började för dvs barnet.

Sverige är det landet i världen som andra länder nämner som föredöme när det gäller frågor som mänskliga rättigheter. Detta med all rätt. Sverige är det land i världen som har åstadkommit mest. Tyvärr är det så att när det gäller flyktingbarn så har inte Sverige kommit lika långt som de andra länderna har i världen. Detta gäller då t ex att vi (svenska migrationsverket) väljer att avvisa ensamma barn, separerar barn från sina föräldrar och har ingett rädsla i dessa barn som innebär att de även är rädda för att gå i skolan ifall att någon ser dem och skickar tillbaka dem till det land de kom ifrån. Dessa barn kommer främst från krigsdrabbade områden. Dessa barn har redan fått utstå så mycket smärta och plåga, vissa så mycket att de blir sjuka, apatiska tom. Det är tyvärr väldigt få barn som har den lyckan att få klara sig ur ett krigshärjat land och de barnen som är på rymmen känner sig väldigt lyckligt lottade, fast de kanske har förlorat föräldrar, syskon, lemman, vänner, en hel värld så som de känt till. När de äntligen får komma till Sverige har de flesta hört endast bra saker om landet. Mycket av det stämmer, det som handlar om hälsovård, sociala rättigheter osv. Tyvärr känner inte dessa flyktingbarn till att dessa rättigheter och alla andra bra saker de har fått höra om det underbara landet i norr inte gäller dem. Från att ha gömt sig för sitt liv i deras hemland, måste de nu, om de inte har tur och får uppehållstillstånd, gömma sig från den svenska staten. Detta är bekymmer ett barn inte skall behöva bära på, oro sig över. Särskilt inte ett barn som redan är så skadat känslomässigt, mentalt och i de flesta fall även fysiskt.⁷

1.1 Varför jag skriver detta arbete?

Just därför att Sverige är ett bra land och med all rätt ses som ett föredöme för andra länder. Hur kommer det sig då att man i Sverige har missat något så viktigt som barn? Hur kommer

⁷ Föreläsning 14/5-2009 i Samhällskunskap SM1250 VT 2009 på Göteborgs Universitet, Föreläsare; Anna Brodin.

Elma Licina

Examensarbete i AOU 370

Göteborgs Universitet

det sig det att man inte följer en konvention man själv skrivit på? Varför är det ingen som tar tag i saken, som gör något åt detta? Varför går inte vi ut och demonstrerar, protesterar vad som helst? Tyvärr så brukar det finnas ett svar: det är barn! De känner inte till sina rättigheter. Ingen lyssnar på dem även om de har något att säga. Varför? Just det, de är bara barn, vad vet de? Unicef har länge försökt nå ut till allmänheten om denna fråga, det är främst de som pressar vår regering till att göra skillnad.

Som blivande lärare anser jag det vara viktigt för mig att ta reda på vad Barnkonventionen är för något och vad den innehåller. Jag tycker att det är viktigt att känna till dess historia, som t ex varför den uppkom. Vi vet att barnrättskommittén finns, men vad är det de egentligen gör. Hur hjälper barnrättskommittén barnen?

1.2 Syfte

Syftet med detta arbete är att undersöka varför det är viktigt för de gömda barnen att gå i skolan, samt vilka hinder det finns som försvårar de gömda barnens skolgång.

1.3 Frågeställning

Vad säger de olika organisationer samt internationella organ och deras skrivelser om barnens rättighet till utbildning?

Varför anser människor som arbetar med gömda flyktingbarn att det är viktigt för dem att få gå i skolan?

Vad barnen som upplevde att vara gömda har för erfarenheter?

1.4 Avgränsningar

Jag har valt att fokusera på Göteborgs kommun. Detta innebär att de skolor och statistik jag använder mig av kommer från Göteborg. Jag har även valt att fokusera på Barnkonventionen artikel 28, eftersom artikel 28 i Barnkonventionen handlar om barnens rätt till utbildning. I Barnkonventionen menar man med barn alla människor som är under 18 år (om inte barnet blir myndigt tidigare). Därför har jag i mitt arbete inte valt att fokusera på en särskild åldersgrupp. De barn jag har valt att fokusera på och skriva om är barn som är i skolåldern från 6 år upp till 18 år (till det att de blir myndiga). Jag har även valt att avgränsa mig till endast gömda (papperslösa) barn.

Jag kommer inte att beakta alla konsekvenser av att leva gömd, utan främst vad det betyder för skolgång och social utveckling.

Elma Licina

Examensarbete i AOU 370

Göteborgs Universitet

1.5 Begreppsdefinition

Begreppet Gömda står för:

”Begrepp som ofta används beträffande barn som vistas illegalt i Sverige är **gömda barn** eller **barn som lever gömda**. Dessa begrepp omfattar alla barn som lever i Sverige utan erforderligt tillstånd, dvs. såväl barn som har stannat kvar här i landet trots att de har fått ett lagakraftvunnet beslut om avvisning eller utvisning...”⁸

Begreppet papperslös innebär:

”Personer som aldrig sökt uppehållstillstånd och aldrig har registrerats hos migrationsverket.”⁹

1.6 Disposition

Arbetet är uppdelat i sex delar. Den första utgörs av inledning, motivation till arbetet, målsättning med arbetet samt hur ämnet har avgränsats. Andra delen utgörs av beskrivning av tillvägagångssättet för arbetet, egen reflektion, etik samt studiens tillförlitlighet. Tredje delen behandlar historiska perspektivet i ämnet. Vad är det alla dessa dokument och skrivelser egentligen säger oss? Hur skall de tolkas? Fjärde delen behandlar den teoretiska anknytningen till ämnet. Femte kapitlet redovisar resultaten från intervjuerna. Där kommer jag förhoppningsvis få svar på mycket av mina frågor, vilket kommer att leda till den sjätte och sista delen av arbetet, vad jag har kommit fram till.

⁸ Skolgång för barn som skall avvisas eller utvisas. SOU 2007:34, sid 131

⁹ Skolgång för barn som skall avvisas eller utvisas. SOU 2007:34, sid 131

Elma Licina

Examensarbete i AOU 370

Göteborgs Universitet

2. Metod och material

Då detta är ett ämne det inte skrivits så mycket om, finns det endast knapphändig information att tillgå. Det jag främst kommer fokusera på är intervjuerna och de svaren jag får där.

Det intervjusättet jag valt att tillämpa är samtalsintervjuer. Detta då samtalsintervjuer ger goda möjligheter att registrera svar som är oväntade och man har en god möjlighet till uppföljning. Samtalsintervjuer ger större utrymme för interaktion – samspel - mellan forskare och intervjuperson än vad frågeundersökningar gör¹⁰.

Detta anser jag vara viktigt för mitt arbete då det är främst från intervjuerna jag kommer att få fram adekvat resultat. Men även annan viktig information såsom dokument och andra skrivelser (konventioner, lagar, utredningar osv) är viktiga och utgör en viktig och stor del i detta arbete.

Jag har intervjuat ett antal personer som har gett mig intressant information kring ämnet. Det har varit oerhört viktigt för mig att komma i kontakt med rätt slags personer och få tillräcklig och god information från mina intervjuer då det som redan nämnts råder brist på skrivet material om detta ämne. Det finns material om asylsökande barn i skolan men jag har valt att endast fokusera på hur det ser ut för de papperslösa barnen och deras rättigheter. Det finns ett stort kontaktnät inom detta område och jag har fått hjälp av de personer som jag har varit i kontakt med. De har enligt den såkallade snöbollsmetoden¹¹ kunnat hänvisa mig vidare, till antingen andra personer eller befintlig litteratur, såsom olika artiklar.

Jag har intervjuat en skolledare, "Lena", för en gymnasieskola i Göteborg. Jag har intervjuat en läkare och även lärare på universitet vid namn Henry Ascher som jobbar med Rosengrenska stiftelsen¹². Jag har intervjuat en ung man jag kallar "Mats" som jobbar på föreningen "Ingen människa är illegal" (Nätverket Ingen människa är illegal arbetar praktiskt och politiskt med flyktingars och migranters rättigheter på en rad olika sätt). Jag har intervjuat Maria Grundel en pedagog som jobbar på ett välkomstcenter för barn. Jag har även genomfört intervjuer med två personer som idag är vuxna och svenska medborgare. Men när de kom till Sverige hade de inga papper. Den ena var i systemet men ändå inte och hon fick någon slags skolgång. Den andra personen var gömd i Sverige och hade ingen möjlighet alls att få gå i skolan. Slutligen har jag intervjuat Mirzet Tursunovic som jobbar på skolinspektionen och även har själv arbetat med denna fråga jag jobbar med. Jag har intervjuat en lärare, "Anna", som i sitt klassrum har haft elever som har varit gömda.

Under arbetets gång har jag också varit i kontakt med ett flertal andra personer som har varit värdefulla för mig på andra sätt, såsom att ha gett mig information om bra artiklar och kunnat vidare hänvisa mig till andra personer och föreningar som jobbar med papperslösa människor

¹⁰Esaiasson, m fl. Metodpraktikan 2007 sid.283-284

¹¹Esaiasson, m fl. Metodpraktikan 2007 sid 216

¹² <http://www3.rosengrenska.org/>

Elma Licina

Examensarbete i AOU 370

Göteborgs Universitet

i Göteborg. Alla jag har varit i kontakt med har själva jobbat eller på annat sätt varit i kontakt med barn och ungdomar som har varit eller är papperslösa och gömda.

Intervju person	Arbetsplats
Person1. "Lena" skolledare	Gymnasieskola i Göteborg
Person2. Henry Ascher, läkare	Rosengrenska stiftelsen
Person3. "Mats"	Ingen människa är illegal
Person4. Maria Grundell, pedagog	Välkomstcenter
Person5. Mirzet Tursunovic, sociolog	Skolinspektionen
Person6. "Anna", lärare	Grundskola i Göteborg

Intervju Person	
Person1. "Matilda"	En gång gömd i Sverige
Person2. "Bobby"	En gång gömd i Sverige

(De namn som är inom citationstecken är fiktiva, de andra har själva velat bli namngivna i mitt arbete)

2.1 Egen reflektion

Det har varit väldigt svårt att komma in i fältet, dvs få kontakt inom nätverket som arbetar med gömda. Med hjälp av en gammal lärare till mig fick jag kontakt med en person som senare kunde hänvisa mig vidare, enligt den så kallade snöbollseffekten.

2.2 Etik

Under arbetets gång och under intervjuerna har jag tagit hänsyn till vetenskapsrådets forskningsetiska principer. De fyra huvud kraven som jag har tagit hänsyn till är:

1. informationskrav
2. samtyckeskravet
3. konfidentialitetskravet
4. nyttjandekravet¹³

2.3 Validitet

¹³ <http://www.codex.vr.se/texts/HSRF.pdf>

Elma Licina

Examensarbete i AOU 370

Göteborgs Universitet

Informationen jag har samlat in anser jag ha hög validitet. Primärdata som samlades in från parter vars intresse i hög grad ligger i att genuint beskriva hur det ser ut och ge en ärlig åsikt om vad de tycker. Detta innebär att mina källor inte har några motiv att underhålla eller förvränga någon information. Jag har dessutom inte haft några svårigheter med att få svar, ingen av de inblandade parterna har varit negativt ställda eller vägrat svara. Dock måste det påpekas att källorna vid intervjuerna är partiska med en koppling till olika intresseorganisationer och förbestämd reflektion i ämnet, och det kan ha färgat deras intresse och därmed svar på frågorna

2.4 Reliabilitet

Källornas reliabilitet är hög, då frågorna är konkreta, tydliga som är uppbyggda med stöd av återkommande nyckelord. Intervjuerna påverkades inte av yttre störningar under undersökningen, då intervjuerna bedrevs vid tidpunkt och plats som både den intervjuade och jag som intervjuare kom överrens om. Alla intervjuer skedde utanför arbetsplatsen. Det förekom inte heller några språksvårigheter mellan mig och mina källor.

Jag har dock inte kontrollerat reliabiliteten genom att exempelvis upprepa mätningen med sk. Test-retest metoden. Reliabiliteten påverkas dock negativt då jag kan ha missat delar av informationen från intervjuerna eftersom inga hjälpmedel som exempelvis diktafon användes. Intervjuernas resultat antecknades på papper av mig själv.

2.5 Generaliserbarhet

Resultaten skulle kunna generaliseras då vissa av intervjukällorna tillhör olika organisationer som arbetar med gömda flyktingar och därmed representerar deras åsikter och vardag. Eftersom dessa organisationer har tydlig koppling och insikt i deras situation kan den informationen jag tagit del av generaliseras i undersökningen. Undersökningen är dock begränsad främst utifrån antalet intervjupersoner vilket kan försvåra generaliseringen.

Elma Licina

Examensarbete i AOU 370

Göteborgs Universitet

3. Historia

Hur började allting från början? Vi har FN och Unicef, två stora och viktiga institutioner. När och varför började de engagera sig i Barnkonventionen, vad har dem åstadkommit? Från dem kommer konventionerna. Konventionen skrivs under av den Svenska regeringen, detta innebär att de har godkänt och valt att ratificera i den svenska lagen.

FN har beräknat att det idag finns ca 40 milj. flyktingar i världen, ca 20 milj. av dessa är barn under 18 år. År 2008 hade Sverige ca 6200 barn som sökte asyl i landet¹⁴.

Ett problem i den svenska asylprocessen är den långa handläggningstiden. Många barn bryts ned psykiskt och fysiskt under tiden av väntan och ovisshet. En del familjer är så desperata att de inte ser något annat alternativ än att gömma sig undan myndigheterna när de får ett avvisningsbeslut. Detta är en av anledningarna till att barnen måste hållas gömda till den grad att barnet inte ens kan få gå till skolan. En annan och viktig anledning till det är när man inte får stanna i Sverige, man får avslag på sin asyl och måste lämna landet för att för det mesta återgå till det land, ställe, man från första början flytt från. För ett barn är tillvaron som gömd osäker, kränkande och diskriminerande.¹⁵

UNICEF i Sverige jobbar på att påverka beslutsfattare så att barn som söker asyl i landet skall få sina rättigheter uppmärksammade och respekterade. UNICEF i Sverige har ett antal punkter med förändringar som de vill skall ske och som de själva arbetar med. En av dessa är: Laglig rätt för gömda barn att gå i skolan¹⁶.

Första gången frågan om "barnens rätt" togs upp var i Genevedeklarationen 1924. År 1959 tog man upp frågan igen då var det fortfarande endast en deklaration. Det var först år 1989 som Barnkonventionen kom till. Det som är så speciellt med just denna konvention är att den är inkluderade, dvs både medborgliga och politiska rättigheter finns med, men även ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter. Det enda som denna konvention saknar är rösträtten. Detta är den konvention som snabbast har trätt in i kraft. Alla länder förutom USA och Somalia har valt att ställa sig bakom denna konvention. Det finns många tolkningar till varför denna konvention har fått det stöd som den har och varför så många länder har valt att skriva under den. En utav dessa tolkningar är så enkel som: varför inte? Alla andra länder skriver under den, varför inte vi. Sen har det med tidpunkten att göra också. Detta var på slutet av 80-talet, då väldigt mycket hände i världen, Berlin muren rasade då, Sovjetunion och hela östblocket även. Människor började tro på frihet och rättigheter på ett annat sätt och med andra ögon. Även regeringar vågade investera på mer "djärva" satsningar.

Det är inte endast detta ovan som gör att denna konvention skiljer sig från andra – denna konvention gäller alltid, alltså oavsett var barnet är eller hur gammalt barnet är, så skall

¹⁴ www.unicef.se/assets/faktablad-barn-pa-flykt_403041a.pdf

¹⁵ www.unicef.se/assets/faktablad-barn-pa-flykt_403041a.pdf

¹⁶ www.unicef.se/assets/faktablad-barn-pa-flykt_403041a.pdf

Elma Licina

Examensarbete i AOU 370

Göteborgs Universitet

konventionen gälla! Som tidigare nämnt har diskussionen om en konvention om barnets rättigheter pågått länge, men det var först år 1979, det Internationella barnåret, som idén fick fäste. FN:s kommission för de mänskliga rättigheterna tillsatte en arbetsgrupp som skulle börja jobba med frågan (konvention för barnets rättigheter), där var det flera frivilligorganisationer som deltog som observatörer. Dessa organisationer lade fram förslag som har påverkat texten i Barnkonventionen. I tio år, varje år, träffades denna arbetsgrupp regelbundet för att till slut komma fram till en text som kunde presenteras för kommissionen. Utkastet gick sedan vidare till FN:s ekonomiska och sociala råd, och slutligen till FN:s generalförsamling. Konventionen antogs den 20 november 1989. Det krävdes 20 länders ratificering av konventionen för att den skulle träda i kraft och det skedde redan det första året¹⁷.

Sverige ratificerade konventionen år 1990. När ett land ratificerar en konvention har man förbundit sig att garantera att alla artiklar i konventionen följs i praktiken, detta är något man väldigt ofta försöker kontrollera i de olika länderna¹⁸.

FN såg till att en barnrättskommitté trädde i kraft efter att konventionen kom till. Barnrättskommitténs uppdrag är att granska konventionsstaterna och se till att de olika länderna följer de skyldigheter som gäller för Barnkonventionen. Denna kommitté består av 18 ”experter med högt moraliskt anseende och erkänd sakkunskap” som alla skall agera i egenskap av sig själv. FN-kommittén skall granska och lämna förslag till de olika regeringar i hur man kan förbättra arbetet med barnens rättigheter, detta i enlighet med att konventionsstaterna kontinuerligt lämnar in rapporter till olika övervakningskommittéer.¹⁹ De som lämnar rapporterna till FN är den sittande regeringen.

Det är barnets rättigheter som betonas i Barnkonventionen och det är endast några få skyldigheter. Dessa handlar om att man skall respektera andra människor och deras fri – och rättigheter. Ett argument till att varför inte fler artiklar handlar om barnens skyldighet är att denna konvention är ett folkrättsligt instrument. Det är regeringen som har skyldigheter mot barnet i landet. Så artiklar om barnets skyldigheter skall inte tas med.²⁰

Som tidigare nämnt är en av FN:s kritik mot Sverige gällande Barnkonventionen de gömda barnens rättigheter, särskilt rätten till utbildning²¹. Det är viktigt att skydda utländska barns rättigheter medans de vistas i landet, vare sig det är lagligt eller inte. FN vill t ex att skolan

¹⁷ <http://www.unicef.se/Barnkonventionen/Barnkonventionens-historia>

¹⁸ <http://www.unicef.se/Barnkonventionen/Barnkonventionens-historia>

¹⁹ <http://www.unicef.se/Barnkonventionen/Barnkonventionens-historia>

²⁰ Bartley, FN:s konvention om barnets rättigheter. Om perspektiv och innehåll med relevans för skolan. 2001, sid 27

²¹ Regeringens skrivelse 2005/06:95. En nationell handlingsplan för de mänskliga rättigheterna 2006-2009, sid 159

Elma Licina

Examensarbete i AOU 370

Göteborgs Universitet

skall vara en så kallad fredad zon, detta innebär att olika myndigheter som t ex polisen inte får komma till skolan för att hämta ett barn som är gömt. FN:s kommitté för ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter har även de gett Sverige kritik i frågan om diskriminering av skolgång. De menar att alla barn i skolåldern har rätt till sin utbildning vare sig de är medborgare i landet, vistas där lagligt eller olagligt. Även ECRI (Europarådets kommission mot rasism och intolerans) har i sin rapport från 2004 rekommenderat Sverige att ge alla barn som befinner sig i landet utan tillstånd rätt till utbildning.²²

I mars 2006 tillkallade regeringen en särskild utredare. Uppdraget var att utreda förutsättningarna för gömda barn att få rätt slags utbildning (dir.2006:28)²³. Utredningen kom bland annat fram till:

- Barn i familjer som håller sig undan verkställighet av ett beslut om avvisning eller utvisning skall ha rätt till det offentliga skolväsendet. Dock gäller inte skolplikten dessa barn.
- De barn som omfattas av detta uppdrag skall ha rätt till samma sekretessbestämmelser som de andra barnen. Det skall inte vara förbjudet för polisen att hämta barn i skolan som skall avvisas eller utvisas.
- De som har rätt till skolgång är barn som är under 18 år och fått avslag på en ansökan till uppehållstillstånd i Sverige och som håller sig undan avvisningen eller utvisningen. Däremot gäller inte detta uppdrag barn som har kommit till Sverige utan att ansöka om ett uppehållstillstånd, s.k. papperslösa barn, barn som tidigare haft tillfälligt uppehållstillstånd för vilket tillståndstiden gått ut.
- Det är oftast föräldrarna som bestämmer sig för att hålla sig undan avvisningen eller utvisningen, de väljer att gömma sig. Detta innebär att barnen som lever under dessa förhållanden befinner sig i en utsatt situation som de sällan kan rå över. Därför är det viktigt att se utbildningen ur det enskilda barnets perspektiv. Man är enig om att skolan skulle innebära att barnen slipper isolering, får kunskaper och kan förbereda sig för vuxenlivet.
- Det finns vissa principiella skäl till att en rätt till skolgång för gömda barn inte införs, t ex att en sådan rätt står i strid med principen om reglerad invandring. Dock anser man att argumenten för en rätt till skolgång väger tyngre än de mot. Därför skall de barnen som håller sig gömda ha rätt till skolgång och varje kommun och andra offentliga skolhuvudmän skall ta emot barnen i sina verksamheter.
- Frågor som handlar om huruvida sekretess belagda uppgifter om gömda barn skall lämnas ut till migrationsverket eller polisen får avgöras i varje enskilt fall enligt

²² Regeringens skrivelse 2005/06:95. En nationell handlingsplan för de mänskliga rättigheterna 2006-2009, sid 221-222

²³ Skolgång för barn som skall avvisas eller utvisas. SOU, 2007:34, sid, 3

Elma Licina

Examensarbete i AOU 370

Göteborgs Universitet

generalklausulen i sekretesslagen. Förskolor och skolor skall inte få vara frizoner, alltså polisen får hämta barnen i förskolor och skolor, även på väg dit.

- Det kan uppstå en massa problem när en rätt till utbildning för gömda barn införs. Man vet inte vilka och man vet inte heller hur man kan lösa alla. Det finns några som utredarna har kommit fram till:

- Vilka/vilken kommun skall vara skyldigt att ta emot ett gömt barn? Hur skall de gömda familjerna få reda på om barnen har rätt till utbildning eller ej. Hur skall försäkring täcka det gömda barnet i skolan? Hur skall man göra med klasslistor och andra förteckningar över de gömda barnen i skolan?

- Ett annat problem som kan komma att uppstå är hur kommunerna skall få bidrag till de gömda barnen? Det innebär en ökad kostnad för kommunerna, ett förslag är att kommunerna skall kompenseras med ett specialdestinerat statsbidrag. Summan på hur stort bidraget skall vara kan räknas ut genom en uppskattning av hur många gömda barn det finns i kommunerna och deras skolor.²⁴

Utredningen färdigställdes 2007, men fick förnyad kritik från FN och regeringen har återigen tillsatt en grupp som skall titta igenom uppdraget ytterligare. Det nya förslaget kom 2010 och det handlar bland annat om hur man kan göra för att rätten till skolgång skall gälla fler grupper som vistas i landet illegalt. Dessutom har man undersökt huruvida friskolor skall ta emot gömda elever och ifall även de skall ha rätt till statsbidrag för dessa barn. Man har även analyserat förutsättningarna för huruvida olika kommunala verksamheter skall lämna information till polisen eller inte.²⁵

Nästan alla barn skall ha rätt till skolgång, undantag är de barn som vistas i Sverige utan tillstånd men endast under kortare period, detta då den utbildning de skulle ha fått inte hade haft någon betydelse. I den nya utredningen kan man läsa att alla barn skall ha rätt till utbildning. Oberoende av anledningen till att de vistas illegalt i landet. Någon skolplikt gäller inte. Friskolor inkluderas i rätten till skolgång, vilket innebär att även de kan ta emot gömda barn. Barnet skall få gå i skola i den kommun som han eller hon befinner sig i (hemkommunen). Styrelsen för utbildning behöver inte på eget initiativ lämna uppgifter om gömda elever till polisen eller socialnämnden.

²⁴ Skolgång för barn som skall avvisas eller utvisas. SOU, 2007:34, sid 15-20

²⁵ Betänkande av Utredningen om rätt till skolgång m.m. för barn som vistas i landet utan tillstånd. SOU 2010:5, sid 9

Elma Licina

Examensarbete i AOU 370

Göteborgs Universitet

4. Teoretisk anknytning och styrdokument

I Barnkonventionen artikel 28 står det:

1.” Konventionsstaterna erkänner barnets rätt till utbildning och i syfte att gradvis förverkliga denna rätt och på grundval av lika möjligheter skall de särskilt,

- (a) göra grundutbildning obligatorisk och kostnadsfritt tillgängliga för alla;
- (b) uppmuntra utvecklingen av olika former av undervisning som följer efter grundutbildningen, innefattande såväl allmän utbildning som yrkesutbildning, göra dessa tillgängliga och åtkomliga för varje barn samt vidta lämpliga åtgärder såsom införande av kostnadsfri utbildning och ekonomiskt stöd vid behov;
- (c) göra högre utbildning tillgänglig för alla på grundval av förmåga genom varje lämpligt medel;
- (d) göra studierådgivning och yrkesorientering tillgänglig och åtkomlig för alla barn;
- (e) vidta åtgärder för att uppmuntra regelbunden närvaro i skolan och minska antalet studieavbrott.

2. Konventionsstaterna skall vidta alla lämpliga åtgärder för att säkerställa att disciplinen i skolan upprätthålls på ett sätt som är förenligt med barnets mänskliga värdighet och i överensstämmelse med denna konvention.

3. Konventionsstaterna skall främja och uppmuntra internationellt samarbete i utbildningsfrågor, särskilt i syfte att bidra till att avskaffa okunnighet och analfabetism i hela världen och för att underlätta tillgång till vetenskaplig och teknisk kunskap och moderna undervisningsmetoder. Särskild hänsyn skall härvid tas till utvecklingsländernas behov.”²⁶

Det finns 54 artiklar i Barnkonventionen där det är principen om barnets bästa som är stabiliteten i texten, det läggs väldigt stor vikt för barnens grundläggande behov. Denna konvention är den FN-konvention som flest länder har anslutit sig till. De 54 artiklarna innehåller omfattar samtliga former av mänskliga rättigheter; de medborgerliga, de politiska, de ekonomiska, de sociala och de kulturella²⁷. Man kan dela upp de 54 artiklarna i tre kategorier:

- Rätten att få sina basbehov tillgodosedda
- Rätten till skydd mot utnyttjande och diskriminering

²⁶ <http://www.barnombudsmannen.se/Adfinity.aspx?pageid=44>

²⁷ Bartley, FN:S konvention om barnets rättigheter. Om perspektiv och innehåll med relevans för skolan. 2001, sid 26

Elma Licina

Examensarbete i AOU 370

Göteborgs Universitet

- Rätten till medinflytande genom att få uttrycka sin åsikt och få den respekterad²⁸

Den humanistiska människosynen är att alla människor har ett värde, de har möjligheter och friheter till utveckling på olika sätt. Barnkonventionen har likadant synsätt på människovärde. Det innebär att en individ har rätt till självständighet och respekt, har rätt till mänskliga rättigheter och att ingen annan människa ska vara förmer än någon annan i denna aspekt.²⁹

Artikel 2 i Barnkonventionen handlar om *Barnets rätt till icke diskriminering*. Det betyder rätt till ett människovärde och till lika rättigheter. Barnet får inte diskrimineras pga ras, hudfärg, kön, språk, religion, social eller nationell ursprung, egendom, handikapp osv.³⁰ Det som händer med de gömda barnen är inte endast att de diskrimineras, de får inte den respekt, de har inte samma människovärde för att få samma rättigheter som andra. En av dessa rättigheter är självklart rätten till att få en utbildning. Då det i Sverige är skolplikt och alla barn anses vara skyldiga till det, det är en rättighet barnen i Sverige har, men inte alla barn. Enligt Barnkonventionen ska dessa rättigheter gälla alla barn.

I Artikel 28 i Barnkonventionen som handlar om barnets rätt till utbildning kan man lägga märke till några centrala aspekter. T ex att det är ett förbud mot diskriminering i utbildningen och att utbildningen skall vara lika för alla. Artikel 29 handlar om utbildningens syfte, som att utveckla respekt för de mänskliga rättigheterna men även utveckla personlighet och fysiska och psykiska förmågor.³¹

Social exkludering definieras som beskuret medborgarskap, detta innebär att vissa grupper i samhället systematiskt förnekas olika resurser och möjligheter som samhället har att erbjuda och som är nödvändiga för att bevara en socialt tillräcklig tillvaro. De som särskilt drabbas utav social exkludering är immigranter, illegala eller asyl sökande. Det är de som saknar tillgång till de mest fundamentala av medborgerliga rättigheter. Det är oftast de som tvingas jobba ”svart”, detta då det nya värdlandet gör det nästintill omöjligt för dem att försörja sig på något annat sätt.³²

²⁸ <http://www.unicef.se/Barnkonventionen/Barnkonventionens-historia>

²⁹ Bartley, FN:s konvention om barnets rättigheter. Om perspektiv och innehåll med relevans för skolan. 2001, sid 29

³⁰ Bartley, FN:s konvention om barnets rättigheter. Om perspektiv och innehåll med relevans för skolan. 2001. Sid 30-31

³¹ Bartley, FN:s konvention om barnets rättigheter. Om perspektiv och innehåll med relevans för skolan³¹. 2001. Sid 34-35

³² Schierup & Urban, Social exkludering: Ett beskuret medborgarskap. 2007, sid 59-61

Elma Licina

Examensarbete i AOU 370

Göteborgs Universitet

En person som söker asyl vill ha skydd eller en fristad i ett annat land, vanligtvis på grund av förföljelse i ursprungslandet. Att söka asyl ses som en universell rättighet³³. De gömda, papperslösa är dem som inte har fått uppehållstillstånd efter att ha sökt asyl, eller de kanske inte har sökt asyl. Varje land har särskild politik till hur man ska granska asylfallen, detta har blivit en omstridd fråga i många länder inom EU³⁴.

Att de gömda barnen inte alltid kan eller får gå i skolan ses som social uteslutning. Detta handlar om att en person utestängs från att få vara fullt delaktig i ett samhälle. När man pratar om termen social uteslutning anses man vara ”ut knuffad” av en annan person³⁵. När det gäller de gömda barnen är det inte alltid olika person som stänger dem ute, det är ett helt samhälle som gör det. Om man skall kunna ha ett fullvärdigt liv så ska man ha tillgång till olika förnödenheter samt ha en del i kollektivets institutioner som t ex skola. Är man socialt utesluten innebär det att man inte har samma förutsättningar och möjligheter som resten av befolkningen.³⁶

När man diskuterar social exkludering och utanförskap i samhället brukar klassfrågan komma upp. Klass kan definieras som en storskalig indelning av människor som delar vissa ekonomiska villkor som starkt begränsar vilken livsstil man kan välja. Yrkesposition och ägande av kapital är den främsta grunden för klassindelning. Det är fyra skillnader inom klassbegreppet som brukar påpekas:

1. Klass är av flytande slag. Alltså klasser skapas inte utifrån juridiska eller religiösa förutsättningar.
2. Klasspositionerna är till viss del förvärvade. Social rörlighet, nedåt eller uppåt i ett klasssystem är vanligt.
3. Klass har en ekonomisk grund. Det är ekonomiska skillnader mellan människor som gör klasser beroende.
4. Klasssystem är storskaliga och av ett opersonligt slag. Klass skillnaderna beror inte på grund av religion, hudfärg osv. Det är ojämlikheter i t ex löner och arbetsvillkor som är grunden i klass skillnaden.³⁷

Det är på grund av dessa skillnader som man sedan ser att vissa personer har råd att bo i ”finare” område, har råd till bättre skolor, bättre vård osv.

³³ Giddens, Sociologi. 2007, sid 409-410

³⁴ Giddens, Sociologi. 2007, sid 410

³⁵ Giddens, sociologi. 2007, sid 300-301

³⁶ Giddens, sociologi. 2007, sid 301

³⁷ Giddens, Sociologi. 2007, sid 259

Elma Licina

Examensarbete i AOU 370

Göteborgs Universitet

De gömda i ett samhälle kan inte tillhöra en klass. De kan överhuvudtaget inte tillhöra någon grupp i samhället. De är helt utanför samhället de kan inte räknas i någon statistik, då de inte finns.

Durkheim ansåg att barnen genom utbildning fick en uppskattning av de allmänna värdena i samhället och på detta sätt kunde olika individer förenas. Dessa värden är t ex moraliska uppfattningar och en inriktning på självdisciplin. Durkheim menade att utbildning kunde göra så att barn kan internalisera de sociala regler som är viktiga för att samhällets funktioner skall bli uppfyllda. Parson menar att utbildningens funktion är att lära barnen värdet av individuella prestationer. Han menar att i hemmet är barnet redan från födseln tillskriven en status. I skolan är denna status dock förvärvat, i skolan är det utefter prov och andra normer som barnen bedöms. Det är efter meriter barnen får sin status i samhället och inte efter kön, etnisk bakgrund eller klass.³⁸

Vissa saker stämmer fortfarande in på dagens skolor. Skolorna skall fostra eleverna till att bli goda samhällsmedborgare, kunna fungera i grupp, men även kunna vara individer. Veta vad det är de vill. Barnen ska bedömas utefter vem de är och vad de kan och inte vilken familj de kommer ifrån och annat (man kan ifrågasätta om det verkligen är så det ser ut i verkligheten).

Sernhede (2002) har skrivit om hur det är för ungdomar att vara utanför. Han menar att de ungdomar som på ett eller annat sätt befinner utanför samhällets normer gör att de ungdomarna känner en gemenskap med varandra. Han menar att utanförskapet gör att dessa ungdomar känner sig som andra klassens medborgare och han menar att det är det som är början till deras identitetsarbete.³⁹ Vidare pekar Sernhede på ungdoms kultur, hur den har förändrats genom tiderna och hur den ser ut idag bland förortens ungdomar. Han menar att människan är en meningsskapande och kommunicerande varelse och att ungdomskulturen är ett uttryck för att de unga skall kunna bearbeta sociala, psykiska, kulturella och existentiella villkor. De behöver olika forum för att träffas och kunna ge uttryck för sina känslor.⁴⁰

Det finns tyvärr alldeles för många utsatta barn i dagens samhälle. Det är dessa barn som särskilt skall uppmärksammas. Även de gömda barnen. Fast att de inte finns på papperen att de är i Sverige och inte kan ha lika rättigheter som andra barn, så är utbildning en universell rättighet och Sverige har ratificerat Barnkonventionen och därför skall göra sitt bästa för att göra barnens röst hörda och kunna tillfredsställa deras behov.

Det är viktigt att skilja på barnet som individ och barnen som grupp. I Barnkonventionen används både begreppen barnet och barn, dock är det mest förekommande begreppet barnet, då konventionen dels måste ses ur det enskilda barnets synvinkel.⁴¹

³⁸ Giddens, Sociologi. 2007, sid 521-522

³⁹ Sernhede, AlieNation is my Nation Hip Hop och ungas mäns utanförskap i Det Nya Sverige. 2002, sid 87-88

⁴⁰ Sernhede, AlieNation is my Nation Hip Hop och unga mäns utanförskap i Det Nya Sverige. 2002, sid 154-156

⁴¹ Bartley, Värdegrunden och FN:s konvention om barnets rättigheter. 2002, sid 31

Elma Licina

Examensarbete i AOU 370

Göteborgs Universitet

Barnkonventionen och läroplanerna har ett humanistiskt synsätt på människan. De menar att människan inte får kränkas, människan har ett värde, hon har möjligheter att utvecklas. Individen har ett människovärde och har rätt att få sin självständighet och sin integritet respekterad.

De normer och värderingar som utgör grunden kan sammanfattas i följande begrepp:

- *Jämlikhet*
- *Jämställdhet mellan könen*
- *Frihet och integritet*
- *Solidaritet*
- *Tolerans*

Respekt för vår gemensamma miljö.⁴²

⁴²Bartley, Värdegrunden och FN:s konvention om barnets rättigheter. 2002, sid 32

Elma Licina

Examensarbete i AOU 370

Göteborgs Universitet

5. Resultat

Jag har valt att presentera resultatet på följande sätt. Jag har två olika intervjuguider. En till de personerna som jobbar eller har jobbat med gömda barn och en annan för de gömda barnen. Jag kommer presentera olika teman. De olika teman är:

Intervjuguide 1:

- vilken bakgrund personerna har
- vilken kontakt de har eller haft med gömda barn
- om kontakten med de gömda barnen påverkat den egna yrkesrollen
- om det är viktigt för de gömda barnen att gå i skolan
- varför inte alla gömda barn går i skolan
- vilka konsekvenser det ger när man inte får gå i skolan

Intervjuguide 2:

- gick ni i skolan när ni var gömda
- är det viktigt för de gömda barnen att få gå i skolan
- varför går inte alla gömda barn i skolan
- vilka erfarenheter har ni som ni vill dela med er till andra
- vad tycker ni om det svenska skolsystemet

Elma Licina

Examensarbete i AOU 370

Göteborgs Universitet

5.1 Intervjuguide 1: Personer med erfarenhet av att jobba med gömda barn

Vilken bakgrund har dessa personer:

Jag har valt att ta kontakt med personer som har olika jobb och som träffar de gömda barnen i olika sammanhang. Jag har valt att intervjua tre personer med pedagogisk bakgrund. Det är de som har varit viktigast för mig då det är de som har kunnat ge mig mest information om hur det är att ha gömda elever i skolan och hur man jobbar med de gömda barnen. En av de pedagogerna är idag en skolledare, "Lena". Den skolan hon är i tar emot alla nyanlända elever i Göteborg, men de tar även emot gömda elever. Hon är skolledare för en gymnasieskola. Maria jobbar på ett Välkomstcenter i Göteborg. Ett Välkomstcenter är ett ställe där nyanlända barn tillsammans med sin familj kommer och förbereds inför skolan. Den tredje är "Anna" som jobbar som lärare i en grundskola i Göteborg. Det är hon som har kontakt med de gömda barnen på regelbunden basis i sitt klassrum. Det var väldigt intressant att få intervjua alla tre pedagogerna och höra deras åsikter om hur det ser ut i skolan.

Henry Ascher är ett välkänt namn inom de kretsarna som är engagerade i frågor som rör mänskliga rättigheter, så som gömda personer. Han är en av grundarna till Rosengrenska stiftelsen som erbjuder gömda personer vård och annat viktigt de kan tänkas behöva. Henry undervisar även på NHV- Nordiska Högskolan för folkhälsovetenskap. Det är viktigt att höra vad en läkare säger om detta ämne då, särskilt Henry, har träffat många personer och barn som har varit gömda i Sverige och han vet vad det innebär för deras hälsa, såväl fysisk som psykisk.

Organisationen Ingen människa är illegal jobbar med att ge gömda personer det de behöver, allt från kontakter till andra organisationer eller till att hjälpa de att skaffa bostad och dylikt. "Mats" är en av många som jobbar i organisationen. Han jobbar särskilt med gömda barn, och har mycket viktig information kring debatten ifall gömda barn skall få skolgång eller ej.

Mirzet Tursunovic är en sociolog från Göteborg, idag jobbar han för Skolinspektionen. Han har själv varit intresserad i frågor om nyanlända barn och deras skolgång. Hans intervju har gett mig oerhört mycket att stå på.

Min första fråga till dem gällde vilken kontakt har de har, eller har haft med de gömda barnen?

"Lena" jobbar med dessa barn på daglig basis. Detta har hon gjort länge, långt innan hon blev skolledare. Idag har hon inte de gömda eleverna i klassrummet men hon tar dock hand om de på ett annat sätt, exempelvis genom att hjälpa barnen med försäkring, spårvagnskort samt anordna kurator besök vid behov osv. Det finns, som vi sett, annan viktig aspekt i detta och det är hur man dokumenterar dessa barn genom ovan exempel. "Lena" och jag fördjupade oss aldrig i diskussionen kring själva metoden "Lena" tillämpar för att komma över exempelvis spårvagnskort för att detta inte är relevant till arbetet eller dess syfte.

Maria har ingen direkt kontakt med de gömda barnen i hennes dagliga arbete. Detta då Välkomstcentret endast tar emot nyanlända elever, asylsökande elever. Dock stöter hon på många barn som tidigare varit gömda och kommer till välkomstcentret. Det är både barn som har gått i skolan i Sverige medan de höll sig gömda och barn som inte har gjort det.

Elma Licina

Examensarbete i AOU 370

Göteborgs Universitet

”Anna” brukar ha gömda elever i sin klass. Det är som att ha vilka elever som helst betonar hon. Det är viktigt att förstå att de är barn och om man som lärare har de i klassrummet skall man behandla dem som alla andra elever i klassen.

Henry har i många år arbetat med gömda personer. Då han är en barnläkare träffar han många gömda barn som är sjuka.

”Mats” som jobbar åt organisationen Ingen människa är illegal kommer även han i kontakt med de gömda barnen dagligen i sitt arbete.

Mirzet har inte kontakt med de gömda barnen. Dock har han studerat och har tidigare haft kontakt med gömda genom sitt arbete. Fortfarande idag engagerad i frågan.

Min andra fråga handlade om hur kontakten med de gömda barnen har påverkat den egna yrkesrollen?

Kontakten med de gömda barnen har självklart påverkat en som person i både privatlivet och i yrkeslivet enligt de intervjuade. Men det är främst ”Anna” och ”Lena” som märker av det. Text handlar det om att man har svårt att urskilja ens olika roller. Som lärare vill man ställa upp för eleverna. Det är lätt att glömma att man är där i egenskap av pedagog man skall lära eleverna. Det är lätt att man tar på sig rollen som sjuksköterska, förälder eller kurator. Det viktigaste man kan göra som lärare är att vid behov hänvisa dem vidare till andra professionella, det är de bästa för barnet. Detta nämner även Henry Ascher. Han menar att man skall göra det man är utbildad för. Om du är en läkare skall du göra det läkare gör och inte annat. Låt flyktingpolitiken vara till de institutioner och personer som jobbar med det. Asylpolitik är varken vårdens eller skolans uppgift, deras uppgift är att se till att barnens lika rättigheter efterlevs.

Den tredje frågan löd -Är det viktigt för de gömda barnen att gå i skolan?

Alla personer jag intervjuade var väldigt eniga på denna fråga. Alla tycker att det är oerhört viktigt för barnen att gå i skolan. Det en mängd olika orsaker till detta. Henry Ascher menar att skolan är den viktigaste arenan för att barnen skall må bra, en bra och en trygg skolmiljö är viktig för de gömda barnen. Alla är även eniga om att barnen inte skall straffas för föräldrarnas val, som det även står i Barnkonventionen. Henry Ascher har jobbat med dessa frågor länge och har sett forskning som pekar på att den viktigaste faktorn för att barnet mår bra eller inte är skolan. Särskilt viktigt är det för de barnen som anses vara svagt begåvade eller funktionshindrade att gå till den svenska skolan. Detta då de kanske inte ens i hemlandet hade blivit behandlade på ett humant sätt. Maria Grundel menar att det blir en normalisering av dagen för dessa barn. Man får träffa andra jämnåriga och får lov att vara barn. ”Anna” har träffat barn som inte varit ute på flera månader och när de väl kommer till skolan har många av svårt med den sociala biten. Efter ett tag brukar det gå över om barnen får den hjälpen de behöver såsom skolkuratoren.

Många av de gömda barnen är oerhört lyckliga över att få gå i skolan. De får träffa kompisar, göra läxor och andra saker som man vanligtvis tar för givet. Det är även viktigt att se till att de inte hamnar för långt efter i text matematiken och andra ämnen. ”Mats” menar att de barnen som får möjlighet att gå i skolan förbättrar sin psykiska hälsa oerhört mycket och menar att det är väldigt viktigt för barnen att gå i skolan. ”Lena” påpekar även vikten av att träffa andra

Elma Licina

Examensarbete i AOU 370

Göteborgs Universitet

stabila vuxna i sin vardag. Föräldrarna mår oftast dåligt och kan inte ställa upp för sina barn tillräckligt mycket. Många barn blir inte synliga hemma.

Mirzet Tursunovic håller med de andra. Han har märkt att de barn som kommer hit till Sverige har oftast flytt från traumatiska händelser som kan ha påverkat de både fysiskt och psykiskt. Kreativiteten och leken i skolan är något som främjar barnets välbefinnande. De barn som inte har möjlighet att börja i skolan snarast tycker att det är tråkigt. De intervjuade har även märkt att skolloven är jobbiga för de gömda barnen. En sak som kan vara jobbig för de gömda barnen i skolan är vilken kontakt man skall ha med resten av klasskamraterna. De gömda barnen kan inte leka med sina klasskamrater efter skolan och de finns inte på klasslistan och det tycker många av barnen är jobbigt.

På frågan - Varför går inte vissa av de gömda barnen i skolan? – fick jag följande information:

Intervjupersonerna betonar för mig att mycket beror på vilken kommun man bor i. De kan inte uttrycka sig i hur det ser ut i olika kommuner i Sverige men i Göteborg är det bra då man i Göteborg har tillåtit gömda barn att gå i skolan och många av de gömda barnen som vistas i Göteborg vet att man har möjlighet till skolgång. De barnen som inte går i skolan är rädda för att polisen skall kunna ta dem i skolan, på väg till skolan eller att polisen skall följa efter de på vägen hem från skolan och hitta gömstället där de och deras familj befinner sig. Därför anser de intervjuade att Sverige skall ta till sig FN:s kritik och införa en så kallad frizon i skolan och vägen till och från skolan.

Min sista fråga handlar om vilka konsekvenserna är av att barnen inte har möjlighet att få gå i skolan?

Alla de jag intervjuat var överens om att det är mycket bättre för barnen att gå i skolan än att inte få göra det. Det är särskilt den sociala aspekten de påpekar för mig. De blir ytterligare isolerade av att inte få gå till skolan. Barnen befinner sig redan i en otrygg miljö och känner sig uteslutna. Låter man de dessutom inte gå i skolan kan det föra med sig ännu mer smärta för barnen. Många kan bli sjuka. Vissa blir sjuka fysiskt andra psykiskt och det finns de som blir både sjuka fysiskt och psykiskt. Det är viktigt att förstå att det inte har varit barnens val att hålla sig gömda i Sverige, därför bör inte barnen straffas för det. Det finns barn som har missat skolan vilket har gjort att de har missat en viktig fas i livet och även i vuxen ålder håller de en distans till folk, de har svårt att lita på människor och vissa har även svårt att skapa sociala relationer med andra. Dag och natt är likadana för de barnen som håller sig gömda och inte får gå i skolan. Det är verkligen stor skillnad mellan de barnen som går i skolan och de som inte går i skolan.

Elma Licina

Examensarbete i AOU 370

Göteborgs Universitet

5.2 Intervjuguide 2. Individer med egen erfarenhet (utifrån barnens perspektiv)

Begreppet barnperspektiv nämns i många sammanhang. Detta begrepp innehåller flera dimensioner därför är det viktigt att man förstår i vilket sammanhang man använder begreppet, t ex barnperspektiv utifrån Barnkonventionens intentioner eller utifrån ett skolperspektiv. Begreppet barnperspektiv kan delas in i följande punkter:

- *Barnets/barns syn på sig själva och varandra.*
- *Barnets/barns syn på vuxna.*
- *Barnets/barns syn på samhället.*
- *Den vuxnes syn på barnet/barn.*
- *Samhällets/samhällens syn på barnet/barn.⁴³*

Min första fråga till tidigare gömda barn löd -Gick ni i skolan när ni befann er i Sverige utan tillstånd?

Både ”Matilda” och ”Bobby” kom till Sverige efter att ha flytt med sin familj från ett krig. Det var en lång väg för båda att ta sig till Sverige, både lång och jobbig. De har olika erfarenheter från Sverige och den första tiden i Sverige men båda är överens om att det hade kunnat vara lättare. ”Matilda” hade möjlighet att gå i skolan efter ett tag. Dock var det inte en vanlig klass hon gick i. Det var hon med ca andra 40 barn i en och samma klass och de var allt mellan 6 år gamla upp till 16 år. Deras klassrum befann sig i källaren och de fick inte umgås med de svenska eleverna och vissa dagar fick de inte ens gå upp från källaren. Det var jobbigt men man fick åtminstone komma ut och göra annat för en kort stund.

”Bobby” fick dock inte gå i skolan. Det berodde på flera saker. Den främsta anledningen var att hans föräldrar var rädda att lärarna skulle anmäla honom och familjen till polisen. Efter att deras värdfamilj, som hjälpt till att hålla de gömda, förklarat för föräldrarna att man inte gör så i Sverige gick föräldrarna med att låta ”Bobby” gå i skolan. Dock var det ingen skola i närheten av bostaden som ville ta emot honom. Detta gjorde att de vuxna avgjorde att ”Bobby” inte skulle gå i någon annan skola längre bort då det innebar en risk för att polisen skulle kunna följa efter honom.

Den andra frågan gällde om det är viktigt för barn som befinner sig i samma situation som ni befann er i att få gå i skolan?

Både ”Matilda” och ”Bobby” anser att det är viktigt för gömda barn att gå i skolan. Främst för att få träffa andra barn, glömma den situationen man befinner sig i för en kort stund på dagen. Bara få vara barn igen. ”Bobby” tycker att han missade hela gemenskapen man har när man tillhör en skola, en klass, ett kompisgäng, han menar att hela hans sociala utveckling avstannade. Det alla barn vill känna är att få vara ”normala” och vara som alla andra.

⁴³Bartley, Värdegrunden och FN:s konvention om barnets rättigheter. 2002, sid 30-31

Elma Licina

Examensarbete i AOU 370

Göteborgs Universitet

”Matilda” som gick i skolan tyckte att det var kul, men hon tror att det hade varit roligare och mer annorlunda och riktigt om hon hade fått vara med i en vanlig klass, eller fått leka med de svenska eleverna. Även lektionerna var inte så vanliga. De hade ingen undervisning. De fick räkna matte och det tycker hon var bra och viktigt. Annars satt de mest och tittade på film och målade. Hon tycker att det hade varit bättre om man hade haft riktiga undervisningar.

På frågan - Varför går vissa barn inte i skolan? – svarade de:

De vet inte riktigt varför inte alla barn går i skolan. Främst handlar det nog om föräldrarna och vilka kontakter man har. I ”Bobbys” fall var det främst föräldrarna som inte ville att han skulle gå i skolan till en början sen var det själva skolorna i området han befann sig i som inte tillät honom. Det finns många anledningar till varför inte gömda barn inte går i skolan.

Fjärde frågan handlade om vilka erfarenheter har ni som ni vill dela med er med andra?

Både ”Matilda” och ”Bobby” har dåliga erfarenheter. ”Matilda” menar att hon och hennes familj blev behandlade som djur den första tiden de var i Sverige. Hon blev akut sjuk och var tvungen att opereras men de ville inte operera henne då hon inte hade något personnummer. ”Bobby” vill att politikerna skall ändra sin inställning till asylsökande barn och barnen som håller sig gömda, de måste förstå varför först och främst. Sen är det oerhört viktigt att barnen har rätt att gå i skolan. Man måste förstå att barn som har kommit till Sverige och flytt sitt land har för det mesta upplevt traumatiska saker. Det gäller att vara förstående och vara där för dessa barn.

Sista frågan löd - Vad tycker ni om det svenska skolsystemet?

Både ”Matilda” och ”Bobby” tycker att svenska skolan är bra när man väl hamnar i den. De har fått hjälp av pedagogerna att hinna ikapp de andra eleverna i de ämnen som de låg efter i. ”Bobby” tycker att det är sorgligt att han inte fick gå i skolan, men vet att det fanns barn som fick och att det finns barn idag som får gå i skolan. Det han inte förstår är att det fortfarande finns skolor som väljer att inte ta emot barnen, men detta tror han handlar om okunskap. Han tycker att det är viktigt att politikerna pratar om detta mer öppet än vad de gör idag.

Elma Licina

Examensarbete i AOU 370

Göteborgs Universitet

6. Diskussion

Alla barn skall ha rätt att känna till sina rättigheter. Det är skolans skyldighet att informera och även lära barnen detta. Många skolor gör detta när barnen är i de lägre åldrarna exemplet är årskurs 1-3 då har man tema vecka om detta särskilt kring FN dagen eller annan internationell dag som kan komma i närheten om detta ämne. Tyvärr är det inte många skolor som återupptar detta ämne när barnen blir äldre. Ett skäl till detta sägs vara tidsbrist, det finns så mycket annat på agendan som måste vara med och som de äldre eleverna måste ta del av. Ett annat skäl till att det inte blir någon undervisning om barnens rättigheter är ekonomi, det är alltid pengabrist. Man måste på skolorna prioritera vad man vill använda pengarna på.

Det kan vara så att många lärare som undervisar äldre barn, t ex årskurs 7-9 och gymnasieelever inte tänker på att dessa elever är barn och har samma rättigheter som mindre barn att de står under samma lagar och regler och under samma barnkonvention. Detta kan göra att lärare och/eller skolledare inte tycker att det är viktigt att undervisa de äldre barnen om barnens rättigheter. I artikel 1 i Barnkonventionen står det tydligt att de är barn fram till att de blir myndiga (18 år gamla).

Artikel 1

”I denna konvention avses med barn varje människa under 18 år, om inte barnet blir myndigt tidigare enligt den lag som gäller barnet.”⁴⁴

Detta är något man lätt kan glömma, även vad det gäller de gömda flyktingbarnen. Är det en ungdom på 16 eller 17 år har den helt andra förväntningar på sig än vad ett barn på 5 eller 6 år. Det finns tydliga skillnader och andra förutsättningar för dessa två, det är helt klart. Det misstag som görs är att man glömmer bort att ungdomarna också är barn, särskilt dessa ungdomar som redan har varit om mycket. De måste få känna sig som barn och de måste få veta att de har rätt att vara barn.

Idag pågår det en debatt om de gömda barnen i Sverige och deras rättigheter. Tyvärr når inte denna debatt ut till allmänheten. Men vad som har visat sig vara viktigt är just att prata om detta öppet. Skapa en debatt i samhället.

Barnkonventionens artikel 6 handlar om rätten till livskvalitet. Man kan länge diskutera hur denna livskvalitet ser ut för de gömda barnen. Det handlar om se till barnets hälsa, inte endast den fysiska utan hela barnets utveckling är viktigt. Det är viktigt att kunna skapa en god miljö för barnen som ger dem möjligheter till överlevnad och utveckling. Därför är skolans och lärarnas uppgift så viktig, det är de som skapar miljöer som uppmuntrar och stimulerar barnets utveckling.⁴⁵

⁴⁴ <http://www.barnombudsmannen.se/Adfinity.aspx?pageid=44>

⁴⁵ Bartley, FN:s konvention om barnets rättigheter. Om perspektiv och innehåll med relevans för skolan. 2001 sid 32

Elma Licina

Examensarbete i AOU 370

Göteborgs Universitet

För att förstå varför det är viktigt för de gömda barnen att gå i skolan, måste vi ha förståelse för de sociala aspekterna som skolan bidrar med, men även förståelse för barnens rådande situation hemma utifrån brist på trygghet och tidigare erfarenheter från hemlandet.

Från vad jag har kommit fram till så går de flesta gömda barnen som befinner sig i Göteborgs kommun i skolan. Detta är viktigt för deras utveckling och deras jag känsla. Att vara socialt exkluderat är jobbigt för alla människor. Inte minst redan utsatta personer och särskilt barn som för det mesta inte själva har valt att gömma sig illegalt i landet. Om man får möjlighet till skolgång är det så mycket man får. Förutom att få kunskap om ämnen man läser så får man social tillhörighet. Man får trygghet, man får uppleva lek och allt annat som tillhör att vara barn. Men man skall dock inte glömma att när skolan är slut, på alla lov så går barnet tillbaka till gömstället och fortsätter leva i ovisshet om vad som kommer hända. ”Anna” påpekade hur viktigt det är att behandla de gömda eleverna som vilka andra elever som helst. Detta kan få de att glömma deras annars så osäkra vardag och de kan slappna av för en stund under dagen. Det är svårt att hålla kontakt med hemmet från skolans sida. Men det har visat sig att det går och att det finns föräldrar som kommer till skolan till utvecklingssamtal och annat dylikt, enligt Mirzet.

Ovannämnda anledningar till varför det är viktigt för de gömda barnen att gå i skolan styrks av mina intervjuer med de individer som har egen erfarenhet av att vara gömda barn. ”Bobby” har sagt att han missade mycket genom att inte ha gått i skolan under en period. Enligt honom gick han miste om kunskap och tillhörighet, även att få komma bort från den rådande stämningen hemma. ”Matilda” nämner hur de till en början inte hade tillgång till fritidsaktiviteter. Barn hade helt enkelt inte tillgång till en miljö som lät de vara barn och utvecklas. Den miljön kan skolan erbjuda.

De vuxna personer som har erfarenhet av att jobba med gömda barn hänvisar också till ovan anledningar som viktiga till varför gömda barn skall få gå i skolan. ”Lena” säger att barn får känsla av trygghet, sociala kontakter och stabila vuxna runtomkring sig i skolan. ”Mats” menar att gömda barn som inte får gå i skolan upplever social exkludering och inte sällan ångest som konsekvens. Även Henry pekar på den ostrukturerade vardagen de gömda barnen upplever. En osäker tillvaro samt vuxna som mår dåligt och inte kan fungera som bra förebilder för barnen. I dessa situationer är struktur nödvändig vilket barnen enklast kan få genom skolgång.⁴⁶

Diskussionen kring de hinder som finns för de gömda barnen att gå i skolan uttrycker de människor som har erfarenhet av dessa frågor i stort sett samma åsikter som de internationella organisationer och skrivelser gör, vilket redovisas nedan.

FN har riktad kritik mot Sverige relaterat till att de gömda barnen bl.a. inte får gå i skolan. Främsta anledningarna är att Sverige inte har lagstiftat Barnkonventionen samt att man inte gör skolan till en sk frizon. FN vill att Sverige skall lagstifta Barnkonventionen samt att skolan skall få bli en frizon, detta innebär att polisen inte skall ha rätt att komma till skolan och hämta avvisade eller utvisade bar. Andra organisationer ex Ingen människa illegal, vill

⁴⁶ Se bilagor. Intervju 1, 2 och 3

Elma Licina

Examensarbete i AOU 370

Göteborgs Universitet

även att vägen till och från skolan ska vara frizon så att polisen inte heller kan följa efter barnen till gömstället där resten av familjen finns. De jag har intervjuat tror att om detta införs kommer många fler barn våga ta sig till skolan. Idag vet man att polisen kan följa efter en till skolan därför väljer många föräldrar att inte släppa iväg sina barn till skolan fast att barnen har möjlighet till en skolgång. De barn som inte går i skolan får allvarliga konsekvenser, allt från att bli sjuka fysiskt till att bli sjuka psykiskt. Det är även någonting som kan komma att visa sig i framtiden när man blir vuxen. Man har t ex svårt för att lita på andra och har generellt svårt med sociala kontakter.

En annan anledning som brukar tas upp till varför det är svårt att ta emot gömda barn i skolan är ekonomin. Man frågar sig vem det är som skall betala för deras skolgång och hur, när de är gömda och man inte vet om de går i skolan eller inte. En annan anledning är att det är svårt med uppgifterna hur man gör med klasslistor och andra dokument. Svaret på båda frågorna är väldigt enkel. Det finns redan skolor som tar emot gömda elever runt om i Göteborg. Skolledarna kan ta kontakt med varandra och hjälpa varandra. För att citera Henry Ascher *"hjulet behöver inte bli uppfunnet två gånger"*. Sen har skolor redan en policy i hur man handskas med elever med skyddad identitet. Detta handlar om hur man gör med klasslistor, skolkataloger osv. man kan även använda samma policy med gömda barn.

Enligt "Mats" ska barnens rätt till skolgång ha företräde visavi utvisningslagen. Henry anser att vägen till och från skolan skall vara fredad och att man måste få in i svensk lagstiftning att polisen inte får följa efter barnen till och från skolan.

Sverige är, som tidigare nämnt, ett föredöme i frågor gällande mänskliga rättigheter. Visst får man kritik varje år från de olika granskningskommittéerna men Sverige är fortfarande det land som ligger ett eller flera steg före. Det är Barnkonventionen som man inte tycks efterfölja noggrant. Många vill att Sverige skall lägga till Barnkonventionen som lag då man hoppas på att man följer artiklarna bättre på det sättet.

Som nämnt ovan har alla barn oavsett var de är, under vilka förutsättningar de vistas i landet, enligt FN:s Barnkonvention rätt till utbildning.

Ingen människa är illegal, har som mål att det blir en grundförutsättning att människor som är i landet illegalt ska ha rätt att få sina mänskliga rättigheter tillgodosedda, det inkluderar även barnens rättighet till utbildning.

Elma Licina

Examensarbete i AOU 370

Göteborgs Universitet

6.1 Pedagogiskt perspektiv:

Detta ämne har väckt många känslor och tankar hos mig särskilt för mitt framtida yrke som lärare. I Lpo94 står det t ex att de värden som vårt samhällsliv vilar på är just människolivets okränkbarhet, individens frihet och integritet, man skall veta att alla människor är lika värda osv.⁴⁷ Det är just dessa värden vi skall förmedla till våra elever, de som är framtiden. Förhoppningsvis tar de till sig dem och agerar annorlunda än vad vi gör idag när det gäller många saker men framförallt hur barnen behandlas. Vi finner att människors värde och deras rättigheter även finns i Barnkonventionen. Det står även att barnen skall fostras efter de ideal som proklamerats i FN:s stadga, det handlar om fred, jämlikhet, solidaritet osv.⁴⁸ I Lpo94 kan man läsa att vi skall fostra eleverna till att vara generösa, toleranta, ha rättskänsla osv.⁴⁹ Det är oerhört likt vad FN säger.

Artikel 29 i Barnkonventionen handlar om skolutbildningens syfte. Det står att utbildningen skall förbereda barnet för att leva i ett fritt samhälle i en anda av förståelse, fred, tolerans, jämställdhet mellan könen och alla folk. Artikel 2 i konventionen handlar om barnets rätt till icke diskriminering. Det handlar om att alla skall få känna att de är värda som människor. Artikel 3 i konventionen tar upp principen om barnets bästa. Denna artikel skall vara vägledande vid tolkning av konventionens övriga 53 artiklar. Barnets bästa skall komma främst vid alla åtgärder som rör barnet. Artikel 6 i konventionen säger att barnet har rätt till liv, överlevnad och utveckling. Det handlar inte endast om den fysiska hälsan utan om även barnets psykiska hälsa, barnets sociala utveckling osv. Artikel 12 i konventionen brukar kallas för demokrati artikeln då den handlar om barnets rätt till åsiktsfrihet och barnets rätt till att bli hört.⁵⁰

Allt detta ovan kan man även hitta i Lpo94. Det finns de som vill att man skall föra in Barnkonventionen i läroplanerna. Men tittar man närmre på både konventionen och läroplanen ser man att de inte skiljer sig nämnvärt när det gäller barnets rättigheter. Men många kanske väljer att inte se detta och därför blir det enklare för vissa skolor att inte ta emot gömda barn. Vilket är fel då lärarna som yrkesgrupp är oerhört viktig för att föra kunskapen om barnens rättigheter och vilken grupp behöver känna till sina rättigheter mest om inte de som är mest utsatta i samhället. De osynliga, de som inte existerar, de som har blivit förkastade, de som är papperslösa, de som är gömda.

”Lärarna är en viktig yrkesgrupp för att förverkliga innehållet i FN:s konvention om barnets rättigheter. Det är därför viktigt att de blivande lärarna får kunskap om konventionens

⁴⁷ Lärarens handbok, 2004, sid 9

⁴⁸ Bartley, Värdegrunden och FN:s konvention om barnets rättigheter. 2002, sid 33

⁴⁹ Lärarens handbok, 2004, sid 9

⁵⁰ Bartley, Värdegrunden och FN:s konvention om barnets rättigheter. 2002, sid 33-34

Elma Licina

Examensarbete i AOU 370

Göteborgs Universitet

innehåll och förbereds på att arbeta så att barnets rättigheter tillvara tas i skolan och det övriga samhället(Prop1999/2000:135,s 11).”⁵¹

6.2 Vidare forskning

Det finns mycket man kan välja att forska vidare på när det gäller detta ämne. Man kan välja att se hur det ser ut i övriga Sverige. Vilka/vilken kommun det är som har minst gömda barn i skolorna, varför det ser ut på det sättet. Sen kan man även jämföra med andra länder. Hur der det egentligen ut, får de gömda barnen utbildning i resten av Europa, t ex.

⁵¹Bartley, FN:s konvention om barnets rättigheter. Om perspektiv och innehåll med relevans för skolan . 2001, sid 25

Elma Licina

Examensarbete i AOU 370

Göteborgs Universitet

7. Källförteckning

Esaiasson, Peter. Gilljam, Mikael. Oscarsson, Henrik. Wängnerud, Lena. 2007, *Metodpraktikan. Konsten att studera samhälle, individ och marknad*. Vällingby: Elanders Gotab

Giddens, Anthony. 2007, *Sociologi*. Poland: Printed by Pozkal. Svensk bearbetning: Nilsson, Björn & Carle, Jan

Sernhede, Ove. 2002, *Alienation is My Nation. Hiphop och unga mäns utanförskap i Det Nya Sverige*. Stockholm: Ordfront förlag

Lärarens Handbok, 2004. *Skollag, läroplaner, yrkesetiska principer, FN:s barnkonvention*. Solna: Tryckindustri Information

Schierup, Carl-Ulrik & Urban, Susanne (2007). Social exkludering: Ett beskuret medborgarskap. I: Dahlstedt, Hertzberg, Urban, Ålund (red), *Utbildning, Arbete, Medborgarskap*. Umeå: Boréa Bokförlag. S. 27-55

Bartley, Kristina (2001), FN:s konvention om barnets rättigheter. Om perspektiv och innehåll med relevans för skolan. I: Tidskrift för didaktik och utbildningspolitik. 2001:2. S. 25-37

Bartley, Kristina (2002), Värdegrunden och FN:s konvention om barnets rättigheter. I: Värdegrunden rapport 4, *Barnets rättigheter*. 2002. S.29-48

Regeringens skrivelse 2005/06:95. *En nationell handlingsplan för de mänskliga rättigheterna 2006-2009*.

Skolgång för barn som skall avvisas eller utvisas. Betänkande av Utredningen om rätt till utbildning m.m. för barn som håller sig undan verkställighet av beslut om avvisning eller utvisning. Stockholm 2007. SOU 2007:34

Skolgång för alla barn. Betänkande av Utredningen om rätt till skolgång m.m. för barn som vistas i landet utan tillstånd. Stockholm 2010. SOU 2010:5

Comments from UNICEF Sweden on the Swedish Government's 4th report to the UN Committee on the Rights of the Child 2007

Elektroniska källor

<http://www.barnombudsmannen.se/Adfinity.aspx?pageid=44>

<http://www.unicef.se/Barnkonventionen/Barnkonventionens-historia>

www.unicef.se/assets/faktablad-barn-pa-flykt_403041a.pdf

<http://www.codex.vr.se/texts/HSRF.pdf>

Elma Licina

Examensarbete i AOU 370

Göteborgs Universitet

<http://www3.rosengrenska.org/>

<http://www.unicef.se/Barnkonventionen/fns-barnrattskomite/sveriges-rapportering-till-fns-barnrattskomite/barnrattskommittens-kritik-mot-sverige>

<http://sv.wikipedia.org/wiki/Unicef>

Föreläsning 14/5 VT09 Samhällskunskap SM1250 på Göteborgs Universitet. Föreläsare Anna Brodin

Intervjuer

Skolledare 16/3-10

”Mats” Ingen människa är illegal 18/3-10

Henry Ascher 21/3-10

”Matilda” 26/3-10

Maria grundel 9/4-10

”Bobby” 12/4-10

Lärare 14/4-10

Mirzet Tursunovic 14/4-10

Elma Licina

Examensarbete i AOU 370

Göteborgs Universitet

8. Bilagor

Intervju 1 Skolledare "Lena"

Fråga 1. Förklara kort vad det är du gör.

- Skolledare för skolan Ett. Skolan tar emot nyanlända elever i gymnasieåldern. Vi tar emot alla elever som kommer till Göteborg och ibland även från kranskommunerna. Dock har kranskommunerna blivit bättre på att ha egen undervisning. Vi tar emot alla elever. Hos oss har vi haft allt från analfabeter till redan examinerade. Det som händer när de kommer till skolan är att de först får göra ett test som visar vart de står kunskapsmässigt när det gäller ämnen som t ex matematik och geografi. Sedan placerar vi de i olika grupper. På ett år ska eleverna ha lärt sig tillräckligt svenska och samlat ihop tillräckligt med poäng från de andra kurserna och ämnen så att de skall kunna gå i vanlig gymnasieskola. Skolan är väldigt individualiserad så att alla elever skall ha en chans till att klara sig.
Alla elever har rätt till skolans skolhälsovård, alltså skolsköterska, skolläkare och skolkurator. Då vi har många utvisnings elever, men även elever som har varit med om mycket, har vi elevhälsoträffar varje vecka och ungefär en gång i veckan skriver jag ett intyg till migrationsverket om en elev där jag försäkrar dem om att eleven är duktig i skolan och kan ta hand om sig själv och annat. Vi vet att en del av de eleverna som får utvisning väljer att gömma sig och inte komma tillbaka till skolan.

Fråga 2. Hur kommer du i kontakt med papperslösa barn?

- Det är dem som tar den första kontakten med oss och inte tvärtom. Oftast är det genom vänner eller dem som gömmer dem eller någon förening som vet om vart familjerna kan vända sig för att få hjälp. Skolan får inte pengar för dessa elever, men eftersom de inte är många går det alltid att lösa, de får vara med i gruppen ändå, de stör inte datasystemet på något sätt. Eleverna får ta del av allt skolan har att erbjuda. Skolhälsovården utnyttjas mycket och vårt team har dubbelt så mycket arbete än vad en vanlig gymnasieskola har. Eleverna får äta i bamba och vi försöker även ge dem spårvagnskort.

Fråga 3. Hur påverkar det dig som lärare i ett klassrum med gömda elever?

- Jag personligen jobbar inte längre i klassrum som lärare. Men någonting man måste komma ihåg är, för att kunna göra ett bra jobb måste man vara professionell och skilja på roller. Detta oavsett om man har gömda elever i klassrummet eller inte. Redan från 1983 har jag jobbat med invandrarungdomar, så jag har stor erfarenhet när det gäller dessa frågor. Man ska försöka tala om för lärarna att de är lärare och att man får hänvisa eleverna vidare till kuratorn eller sköterskan. Eleverna ska skickas vidare till professionella, de som verkligen kan hjälpa dem.

Elma Licina

Examensarbete i AOU 370

Göteborgs Universitet

Fråga 4. Hur påverkar det resten av klassen att ha en papperslös klasskamrat? Hur mycket känner de till?

- Nej. Det påverkar de ingenting. De känner inte till något och det ska de inte heller göra. Ibland är det någon som frågar om varför just den eleven inte står med på klasslistan men då får man som lärare använda sin slughet litegrann och komma på något. Det löser sig alltid, så det är det minsta problemet.

Fråga 5. Vad tror du att det betyder för de gömda barnen att få komma till skolan?

- Främst innebär det en känsla av trygghet. Barnen får sociala kontakter och de får lov att vara ungdomar. De har behov av vuxen kontakt, dvs ha stabila vuxna runtomkring sig då föräldrarna inte alltid orkar vara föräldrar i de situationerna de är i. det är oftast barnen som lär sig svenska före föräldrarna gör det och därför får de ett stort ansvar på sig hemifrån. Det är väldigt viktigt att barnen får gå i skolan och det betyder mycket för dem.

Fråga 6. Vad missar de gömda barnen som inte får gå i skolan?

- De missar hela sociala kontaktnät. Det är väldigt jobbigt för dem,.

Fråga 7. Övrigt?

- Samhället borde vara mycket mer öppet för mottagandet av nyanlända. Och det är förfärligt att det finns skolor som väljer att inte ta emot gömda barn. Detta är politiker. Det är politikernas jobb och de måste ställa sig upp och säga att alla skall ha rätt till skola och sjukvård. Det är väldigt viktigt att skapa en debatt och att man börjar prata öppet om detta!

Elma Licina

Examensarbete i AOU 370

Göteborgs Universitet

Intervju 2. "Mats" från organisationen Ingen människa är illegal.⁵²

Fråga 1. Förklara kort vad er organisation gör?

- Hjälpa gömda och papperslösa människor till att få de rättigheter de är berättigade till. Det är skillnad på att vara papperslös och att vara gömd. Att vara papperslös innebär att man aldrig har sökt asyl i Sverige, man gömmer sig från början då man kommit hit. Att vara gömd innebär att man har sökt om asyl men fått avslag och att man lever gömd. Papperslösa har inte rätt till akut sjukvård i Sverige, det har dock gömda rätt till. Vi samarbetar med många olika organisationer och även privatpersoner, vi har ett väldigt stort nätverk. Utav alla de organisationer ute som jobbar med detta är det ingen som jobbar på samma sätt som vi. Vi hjälper familjerna med vardagen. Kärnverksamheten är att bygga upp kontakter åt de papperslösa och de gömda så att de kan klara sig.

Fråga 2. Enligt Barnkonventionen skall alla barn gå i skolan. Tror du att alla barn som är i Sverige har denna rättighet?

- Nej.

Fråga 3. Varför är det så många gömda flyktingbarn som inte går i skolan?

- Den lagen finns inte med i svensk lagstiftning. Det mesta handlar om ekonomiska resurser och de svenska skolor som väljer att ta emot gömda får inte någon ekonomisk ersättning för det. Men det har blivit bättre idag. Detta beror på att det har varit en debatt och fortfarande pågår en debatt om de gömdas rättigheter. Sen finns det ett bra nätverk ute som har gjort det lättare att ta emot gömda barn. Idag har människor större insikt i vad som sker runtom i världen och man blir inte lika överraskad över att det finns illegala barn. Man använder sig alltid av Barnkonventionen när det gäller barnens rättigheter, men det är inte alltid de fungerar.

Fråga 4. Hur ser ni på saken och vad gör ni för att förändra situationen?

- Vi har konkreta upparbetade kontakter. Det är inte så svårt att slussa in barnen i skolans system.

Fråga 5. Vad tror du att det betyder för dessa barn att få gå i skolan?

- Det är föräldrarna som har valt att gömma sig och det är barnen som blir drabbade. Det finns rutiner i skolan i hur man behandlar barn som inte får synas, för skolan är inte en polisiär enhet utan den är där för barnen. Barnen förbättrar sin psykiska hälsa oerhört mycket när de får gå i skolan. Det måste komma en lagstiftning där det är ok att de gömda barnen får i skolan.

⁵² Nätverket Ingen människa är illegal arbetar praktiskt och politiskt med flyktingars och migranters rättigheter på en rad olika sätt

Elma Licina

Examensarbete i AOU 370

Göteborgs Universitet

Fråga 6. Vad händer med barnen som inte får komma till skolan?

- Barn som är gömda mår sällan bra, eller aldrig bra. De är medvetna om situationen de är i och kämpar med ångest. Det är social isolering det får uppleva och barnen mår inte bra. Väldigt mycket psykisk påfrestning kan ge uttryck i fysisk sjukdom, t ex att man får svårigheter att äta och har smärta.

Fråga 7. Övrigt?

- Skall barnen ha rätt till att få gå i skolan får polisen inte följa efter dem. Vägen skall få vara fredad. Barnens rätt att få gå i skolan skall vara främst och inte utvisningslagen. Pga av detta är det många föräldrar som inte vågar släppa iväg sina barn till skolan då de är rädda för att polisen skall följa efter barnet efter skolan och hitta gömstället. Sen är ersättning en annan viktig fråga som oftast tas upp. Man måste kunna ordna det på något sätt.

Elma Licina

Examensarbete i AOU 370

Göteborgs Universitet

Intervju 3. Henry Ascher från Rosengrenska stiftelsen⁵³.

Skolan är den viktigaste arenan för att barnen skall må bra. En trygg och bra skolmiljö betyder mycket för gömda barn. Men skola är inte alltid enkel. Barnen kan t ex inte umgås med sina klasskamrater så man håller en distans till dem. Jag har sett att de barn som har levt gömt och inte gör det idag fortfarande håller en distans till folk idag. Detta då många av dem har missat en fas i livet som är viktig för dem då man tränar och utvecklar sociala umgängen. Sociala verksamheter är bra såsom rosengrenska. När man lever gömt lever man i en ostrukturerad tillvaro. Dag och natt är likadana. Mamman och pappan mår dåligt. Struktur är bra i såna här situationer, t ex att barnen får gå i skolan. Det är en dramatisk skillnad mellan de barnen som får gå i skolan och de som inte får. De barnen som inte kan gå i skolan mår psykiskt dåligt. Väldigt många av dem blir deprimerade.

FN har gett kritik till Sverige då det inte är förbjudet för polisen att följa efter barnen i skolan, det som händer är att man jagar barnen i skolan och följer efter dem till ”gömstället” där de hittar hela familjen. Man måste få in i den svenska lagstiftningen att polisen inte får följa efter barn på väg till skolan eller från skolan.

Barnen skall inte straffas för föräldrarnas val i livet.

Skolans ansvar är att vara öppen för alla och visa att man är där för barnen och att man vill barnens bästa. Det är viktigt att visa att man har varit i liknande situation tidigare. Många skolor har t ex elever med skyddat identitet, man jobbar på ungefär på samma sätt med gömda barn. ”man behöver inte uppfinna hjulet en andra gång”. Prata och samarbeta med dem som redan uppfunnit hjulet en gång.

Vi som jobbar på rosengrenska är inte där för att ifrågasätta varför människor gömmer. Alla är där för att göra det de skall göra, t ex om du är läkare gör det en läkare gör osv. det andra organisationer och institutioner som tar hand om det (ifrågasättandet). Asylpolitik är varken vårdens eller skolans uppgift, deras uppgift är att se till att barnens lika rättigheter efterlevs. Jag har jobbat med flyktingskap och migration länge på olika sätt. T ex håller jag föredrag om hälsfaktorer.

Mycket forskning har visat att den viktigaste faktorn för om barnet mår bra eller inte är om det går i skolan eller inte. Barnen själva tycker att skolan är viktigast, men det är problematiskt att det kan dröja oerhört länge innan man kan få börja i skolan. Och för dem barnen som går i skolan är alla loven hemska, de har en negativ effekt på barnen då det tvingar dem att gå tillbaka och spendera tid i den verklighet där de gömmer sig. Helst hade barnen velat gå i skolan varje dag året om. Särskilt för barnen som anses vara svagt begåvade eller funktionshindrade barn är den svenska skolan bra för. Då de kanske inte ens i hemlandet har blivit behandlade på ett humant sätt.

⁵³ <http://www3.rosengrenska.org/>

Elma Licina

Examensarbete i AOU 370

Göteborgs Universitet

Intervju 4. Matilda flykting 1 i Sverige.

Året var 1992, jag var 6 år gammal när jag kom till Sverige. Vi kom först till staden T, men vi fick inte riktigt komma in. Det fanns stängsel och vi fick inte komma innanför dem. Då politikerna hade bestämt en kvot för hur många som fick komma in samtidigt fick inte vi komma in på en gång. Därför bodde vi i slussen/tullen i tre dagar där vi fick sova på stolar. Efter det kom det bussar som körde oss till staden K. vi fick bo utanför den staden i skogen. Vi bodde i militärtält. När vi först kom blev vi uppdelade i två grupper kvinnor och barn på ett ställe och männen på ett annat. Det var så vi bodde. Kvinnor och barn i varsitt tält och männen i andra tält. Jag och min lillebror var med min mamma. Vi blev tilldelade en säng. Min mamma satt på en stol eller på golvet och lät oss barn sova på enkelsängen. Vi hade ingen aning om var pappa var. Så jag gick runt från tält till tält, det var säkert 100 tältar, för att hitta honom. Till sist hittade jag honom, han var tvungen att dela säng med en annan man, det fanns inte tillräckligt med sängar åt alla. Vi hade en toalett och en dusch som vi alla delade på. Hela sommaren gick utan att jag hade skor. I slutet av sommaren fick jag ett par flipflop av röda korset. När vintern kom skaffade pappa ett par gympaskor åt mig, jag vet inte hur, jag tror faktiskt att han stal dem.

Vi barn visste inte precis vad det var som pågick. Att få bo i skogen och att leka där såg vi mest som ett kul äventyr. När det blev allt kallare blev vi tvungna att bli omplacerade. Än en gång särade dem på oss. Kvinnor och barn i en buss och männen i en annan. Då vi inte visste vart vi skulle ta vägen ville inte många familjer bli särade på. Efter bråk och en massa protester ordnade dem en buss där några familjer fick åka ihop. Vi var en av dem som tur var, då vi efteråt fick reda på att de andra familjerna som delades blev skickade tillbaka till landet de kom ifrån.

Anledningen till att vi kom till Sverige är Balkan kriget. Min familj är muslimer men vi bodde i Serbien, nära den Bosniska gränsen, vi var minoritet i staden vi bodde i. då min pappa hade en högt uppsatt tjänst kunde han hjälpa flyktingar från Bosnien, men till slut fick de reda på vad som skedde så jag blev både mobbad och hotad i skolan, så pass mycket att jag var tvungen att sluta. Min pappa blev hotad och polisen, eller militären, ville åt honom. Så mina föräldrar såg till att vi tog oss ut ur landet

När ni bodde i skogen vad gjorde barnen? Hade ni någon sorts fritidsverksamhet eller skola?

- Nej det hade vi inte. Vi gjorde inget och det var inte heller någon som kom för att göra något med oss. Det fanns barn i alla åldrar där och vi hade inte ens en lekpark. Jag är inte riktigt säker på hur länge vi var i skogen men jag minns att årstiden växlade från varmt till väldigt kallt. Efter skogen hamnade vi en storstad. Där fick vi bo i ett hotell i 8 månader. Detta kommer jag ihåg då det snarare kändes som 8 år. Det kom nazister där både på kvällarna och dagarna och hotade oss. Vi var alla väldigt rädda. Även där fanns det många barn i olika åldrar men ingen skola, eller fritis eller någon annan aktivitet för oss barn. Det fanns inte ens någon som lärde oss svenska . min mamma undervisade mig och min bror de 8 månaderna. Efter hotellvistelsen blev vi flyttade till ett campingställe nära en annan lite mindre stad. Där blev vi tilldelade camping stugor vi var tre familjer som bodde i en stuga på ca 50 kvadratmeter. Även där blev vi förföljda och hotade av nazister. Men det var ingen som trodde på oss när vi berättade och vi hade inga rättigheter till något. Här fanns det väldigt många barn i olika åldrar. Det var så att det fanns en kvinna, som jag tror jobbade för socialen som brukade

Elma Licina

Examensarbete i AOU 370

Göteborgs Universitet

komma och lära barnen svenska. Efter ett tag fixade hon så att vi kunde gå i skolan. Det brukade komma en buss för att ta oss alla till skolan. Men i skolan fick vi reda på att vi inte fick leka med de andra barnen. De ordnade så att vi fick gå i samma klass allihop. Vi var ca 40 barn i klassen i åldrarna allt från 7 till 16.

Hur kändes det för dig att få gå i skolan?

- Från början var det kul. För första gången fick vi göra något på riktigt träffa andra barn. Men det blev snabbt tråkigt då vi inte fick umgås med de svenska barnen eller på något annat sätt interagera med dem. Och i klassen kunde ingen svenska så det var tråkigt.

Känner du att du har fått lära dig någonting under den perioden?

- Ja, vi fick räkna matte. Sen fick vi titta mycket på filmer. Vi hade inte precis riktiga lektioner utan vi fick mest göra så som vi själva ville. Jag tror att det hade varit annorlunda om jag fick gå i en normal klass med svenska barn. Men vi fick inte alls vara med dem. Det var tom så att vårt klassrum låg i källaren. Och ibland fick vi inte gå ut från källaren på hela dagen. Sådär efterhand undrar jag om de kanske skyddade oss från myndigheten, vi kanske inte fick gå i skolan.

Tycker du att det är viktigt för dem barnen som befinner i samma situation som du gjorde att få gå i skolan?

- Inte så som jag fick gå i skolan. Jag tycker självklart att det är viktigt för alla barn att få gå i skolan. Men jag kan nu efterhand inte riktigt säga att det var skola jag gick men inte heller fritis, jag tror inte att det finns någon benämning på det jag gjorde.

Vad har du med dig från denna erfarenhet som du känner att du vill dela med andra?

- Inte mycket. Jag tycker att vi blev behandlade som djur när vi kom till Sverige och i flera år framöver. Förrän vi inte fick uppehållstillstånd och kunde svenska, det var först då vi kunde styra vårt liv. När vi bodde i campingstället fick jag plötsligt väldigt ont i magen. De åkte till sjukhuset med mig där sa man att jag hade blindtarmsinflammation. Läkarna bestämde på direkten att jag skulle få läggas in. Jag fick ligga i sjukhuset med dropp i flera dagar. I samma rum som mig låg en annan kvinna med invandrabakgrund och en äldre svensk kvinna. Den svenska kvinnan hotade mig och den andra utländska kvinnan hon sa t ex att hon skulle strypa oss när vi sov osv. när vi sa detta till sjuksköterskorna trodde de inte på oss. Förrän en natt då den svenska kvinnan hoppade på den utländska kvinnan, som tur var, var min mamma med hon kallade på sjuksköterskorna innan det hann bli riktigt farligt. Vi blev flyttade till läkarens kontor då det inte fanns annan plats på sjukhuset. Efter flera dagar kom min tur till operationen. De förberedde mig och jag blev nedsövd på operationsbordet. Efter några timmar vaknade jag i en annan sal och såg att min mamma grät när jag frågade vad det var sa hon att de inte opererade mig. Jag fick reda på att när de sov ner mig tittade kirurgen i mina papper och såg att jag inte hade nått personnummer, då

Elma Licina

Examensarbete i AOU 370

Göteborgs Universitet

bestämde han sig för att inte operera mig. Jag blev istället behandlad på det gamla viset.

Vad tycker du om den svenska skolan?

- När man väl hamnar i systemet och i en riktig klass är den svenska skolan jättebra. Men det jag fick uppleva var inte skola.

Elma Licina

Examensarbete i AOU 370

Göteborgs Universitet

Intervju 5. Maria Grundel, pedagog, jobbar på Välkomsten

Fråga 1. Vad är välkomstcenter och vad jobbar du med där?

- Välkomstcentern är en mottagningsverksamhet i Gunnared. Asylsökande barn får först komma till oss innan de får gå till skolan. Tillsamman med sina föräldrar och syskon får de komma hit i 2 månader. Under de två månaderna försöker vi ta reda på hur livssituationen ser ut, hur barnens skolgång har sett ut och vilka trauman barnen har. Detta ser vi genom bland annat samtal med föräldrar och barn. Barnen har olika aktiviteter här 4 dagar i veckan. Den femte dagen måste vi som jobbar här jodda administrativt. Barnen har olika aktiviteter så att vi får se om de har koncentrationssvårigheter, vilken kunskapsnivå de ligger på, hur de fungerar socialt mm. I slutet av perioden skriver vi en rapport om barnet. Vi skriver endast ner viktiga saker som skolan behöver veta, inte mer eller mindre. Rapporten går vi sedan igenom med barnets förälder som sedan får godkänna att den lämnas vidare till skolan. Vi som arbetar på välkomsten är 3 st. här kommer vi väldigt nära familjen och det är viktigt att göra det, därför är det endast en som jobbar med familjen, självklart finns de andra där, med det är en av oss som har huvudansvaret. Vi kan även remittera barn och föräldrar till psykolog om så behövs. Det är bra och viktigt att föräldrarna är med, då de får se verksamheten. Och vi får hit barn allt från 6 år upp till 16 år.

Fråga 2. Är det viktigt för gömda barn att få gå i skolan?

- Ja, otroligt viktigt.

Fråga 3. Vad betyder det för dem?

- En normalisering av dagen. Man lever inte normalt som gömd. Man får träffa andra jämnåriga man får lov att få vara barn. Det är föräldrarnas beslut att gömma sig och inte barnens, så barnens skall inte behöva straffas för det. Här på välkomsten har inte vi haft gömda barn. Men de har kommit till oss efteråt. Och vad jag vet så går de flesta gömda barn i skolan.

Fråga 4. Vad missar de barnen som inte har möjlighet att gå i skolan?

- Socialt, emotionellt och kunskapsmässigt avstannar dem. De har endast kontakt med sina föräldrar som sitter i samma situation som dem.

Fråga 5. Hur kan man vara förbered som pedagog på att ta emot gömda barn i klassrummet? Är det något man skall behöva tänka på?

- Göra skolvardagen lika för alla barn och se till att barnen utvecklas är det främsta. Sen skall man tänka på att skydda identiteten av dessa barn, se till att de inte får vara med på bilder och klasslistor osv. detta är inte svårt då alla skolor redan har en rutin på detta för barn med skyddad identitet. Det innebär att man redan vet hur man skall göra.

Elma Licina

Examensarbete i AOU 370

Göteborgs Universitet

Fråga 6. Vad är det för skillnad mellan ”nyanlända invandrare”, ”utvisade/avvisade invandrare”, ”papperslösa” och ”gömnda”?

- Ny anlända är dem som kom nu till Sverige, de får flykting status. En erkänd flykting i Sverige får 4 sista siffror i sitt personnummer. Asylsökande tar sig hit själva och de kommer via migrationsverket, ofta är det genom familjanknytning. Asylsökande saknar de 4 sista siffrorna i sitt personnummer. Om man får avslag från migrationsverket blir man utvisad eller avvisad det är då de flesta väljer att gömma sig för att inte åka tillbaka till deras gamla land. Det är då de blir gömda och papperslösa. Det finns även människor som aldrig anmäler att de kommit till Sverige och de är gömda och papperslösa från första dagen de kom till Sverige.

Fråga 7. Övrigt?

- Det är väldigt viktigt att barnen får möta lärare som förstår varför de inte mår bra. Det är väldigt märkligt att man inte får lära sig om detta på pedagogerna, det är snarare skandallöst, då de flesta lärare kommer få träffa på dessa barn.

Elma Licina

Examensarbete i AOU 370

Göteborgs Universitet

Intervju 6. Bobby. Flykting 2 i Sverige

Fråga 1. Hur kommer det sig att du inte gick i skolan under tiden du var gömd?

- När vi kom till Sverige kände vi ingen här. Jag och min familj flydde från ett krig i forna Jugoslavien och när vi ansökte om asyl här fick vi avslag. Vi visste inte vad vi skulle göra. Mina föräldrar kom i kontakt med en familj genom några bekanta de lärt känna på flyktinglägret. Den familjen var svensk och lovade oss att de kunde hjälpa oss. Så innan polisen kom för att skicka tillbaka oss hann vi fly från lägret med hjälp av denna familj. Först bodde vi hos dem i någon vecka. Där var det inte prat om skola då det hände så mycket. Så varken jag eller mina föräldrar tänkte på det. De hade hittat en annan familj i en annan del av landet som kunde ta emot oss. Så vi tog oss dit. Där stannade vi i närmre ett halvår. Jag vet inte vad de vuxna gjorde under tiden. Men jag satt inne mest hela tiden. Denna familj hade barn i min ålder och vi kunde leka ihop. I början tänkte jag inte på att jag skulle till skolan, men kanske efter någon vecka tog jag upp det med mina föräldrar. De sa att jag inte fick gå i skolan då jag egentligen inte får vara i landet. De sa att om jag går till skolan kommer lärarna ringa till polisen och då kommer de att skicka tillbaka mig. Men den familjen vi bodde hos sa att jag visst hade rätt att gå i skolan. Detta då de känner till andra gömda barn som har gått i skolan. De lovade mig och mina föräldrar att de skulle hitta en plats åt mig i en skola och att ingen skulle anmäla mig eller min familj. Tyvärr kunde de inte hitta en skola i området som ville ta emot mig. Och det var alldeles för riskabelt för mig att ta mig till en skola som låg längre bort då jag inte kunde gå ensam, jag var bara 9 år. Och mina föräldrar kunde inte ta mig dit. De var alldeles för rädda för att vistas ute en längre tid eller längre bort från det område vi bodde i.

Fråga 2. Hur kändes det för dig att inte få gå i skolan?

- I början tänkte jag inte så mycket på det. Fast att jag var yngre så förstod jag många saker. Som t ex att vi inte var välkomna i landet och att vi var här illegalt. Mina föräldrar mådde dåligt. Så det var inget prat om skola. Men när vi någorlunda hade stadgat oss, om man äns kan göra det i en sån situation, så var det verkligen tråkigt för mig. Jag vet att det finns och har funnits barn som har haft det mycket värre än mig då de inte har haft några andra barn runt omkring sig. Jag hade i alla fall barn jag kunde leka med när de kom hem från skolan och på helgerna och loven. Men jag hade jätte gärna velat gå i skolan. Det kändes inte alls bra eller kul. Men jag hade tur som sagt var. Jag var inte helt isolerad.

Fråga 3. Är det nått du känner att du har förlorat genom att inte ha gått i skolan en längre period?

- Ja det är klart. Först är det mycket av den kunskapen som barnen lär sig. Jag missade mycket. Visst kunde jag vara med ibland när barnen gjorde sina läxor och ibland tittade jag i deras skolböcker men utan en lärare en fröken där går det inte. Sen missade jag hela den gemenskapen. Att känna att man tillhör en klass, en skola, ett kompisgäng osv. den sociala utvecklingen avstannade självklart. Det är verkligen tråkigt och jag förstår inte att sånt kan hända idag. Man måste ha gått igenom detta för

Elma Licina

Examensarbete i AOU 370

Göteborgs Universitet

att verkligen förstå vad det är det handlar om. Ibland kan det bli svårt att bara tänka tillbaka på det.

Fråga 4. Om man är i samma situation som du var i då. Är det viktigt för barnet att få gå i skola? Och i så fall varför?

- Ja självklart det är oerhört viktigt. Ta bara den frågan du ställde innan. Allt jag missade får man ju om man går i skola. Man får vara med. Man får för en stund glömma bort i vilken situation det är man befinner sig i och känna sig normal. Jag tror att det är den främsta orsaken. Vuxna tror att barn inte förstår vad det är som händer. Men barn vet mer än vad de vuxna tror, även om man inte pratat med barnen vet barnen att det är något som pågår.

Fråga 5. Har du med dig någon erfarenhet du vill dela med dig till andra?

- Ja, först och främst vill jag att politikerna skall förstå att det är barn det handlar om. De har inte gjort något ont, de bestämmer inte över sina liv då, någon annan gör det. Snälla fixa så att barnen kan gå si skolan och kunna känna sig säkra där. Och att även deras föräldrar kan känna sig säkra så att de vågar släppa iväg barnen till skolan. Det är även viktigt hur läraren och rektorn tar emot barnen. De måste förstå att dessa barn har varit igenom mycket i deras korta liv. Nästan alla har någon slags trauma de försöker bearbeta. Så man skall endast vara förstående och vara där och behandla de gömda barnen som alla andra barn i den mån det går. Det är inte lätt för de barn som går igenom något sådant så efter att man förhoppningsvis har fått uppehållstillstånd så gäller det att sätta in professionell hjälp till barnen så att de kan ta sig igenom detta.

Fråga 6. Vad tycker du om den svenska skolan?

- Det var en konstig fråga. Jag vet inte vad jag ska säga. Alltså bara för att jag inte hade möjlighet att gå i skolan när jag var gömd innebär det inte att jag hatar svenska skolan. Det var olyckligt att jag inte fick gå i skolan, men jag vet att många har fått gå i skolan och får gå i skolan. När jag sen väl fick komma till skolan fick jag ett jättebra mottagande och hann hinna ifatt de andra eleverna med hjälp av min fröken som verkligen hjälpte mig. Visst finns det skolor som fortfarande väljer att inte ta emot gömda barn, och det är svårt att förstå. Men oftast handlar det om okunskap. De vet inte hur de skall göra osv. om det hade funnits nått slags nätverk skolor emellan när det gäller detta ämne så att man hade kunnat hjälpa varandra tror jag att det hade varit enklare för många. Många tror väl också att det är olagligt att ta emot gömda barn men det ska man veta att det inte är. Om våra politiker väljer att mer prata om detta ämne öppet hade man säkert förstått mer. Men idag pratar man inte mycket om det. Jag har åtminstone inte hört något på den senaste tiden om gömda flyktingar eller gömda barn.

Elma Licina

Examensarbete i AOU 370

Göteborgs Universitet

Intervju 7. Lärare "Anna" i en skola i Göteborg

Fråga 1. Har du själv valt att ta emot gömda barn i klassen eller är det något rektorn bestämmer?

- Det är lite av båda. Finns det någon lärare som verkligen inte vill ha gömda elever i klassen tror inte jag att de behöver. Men jag har faktiskt inte stött på en sån lärare än. När det kommer barn till skolan så försöker vi ta reda på lite historia kring barnet, hur det ligger till kunskapsmässigt. Ibland har de med sig dokument ibland inte, men vi löser det alltid. Så att ibland kommer rektorn fram och säger att en ny elev börjar hos dig och se förklarar rektorn vem osv. ibland kan det hända att rektorn säger vi har en elev som skall börja här men jag vet inte vart vi skall sätta den är det någon som vill ta emot eleven och då är det nästan alltid minst tre lärare som kan ta emot eleven i sitt klassrum.

Fråga 2. Hur påverkar det dig som pedagog att ta emot gömda barn i klassrummet?

- Det påverkar inte alls. Jag är fortfarande läraren i klassrummet och jag har ett jobb att sköta. Jag skall följa lpo och göra mitt bästa för att hjälpa eleverna kunskapsmässigt men även socialt. Många tror att man inte kan jobba med en gömd elev i klassen, men tvärtom. De är precis som vilka andra elever som helst. Dock finns det lärare och även jag när jag precis började jobba som engagerar sig känslomässigt i dessa barn. Man försöker göra för mycket. Man försöker vara förälder, psykolog, läkare och en massa annat åt barnen, så pass mycket att man glömmer bort varför man är där egentligen. Du är lärare, pedagog. Du skall lära barnet och leda det vidare i samhället. Efter egen erfarenhet har jag lärt mig att det inte fungerar så i längden, det bästa man kan göra är att hänvisa de vidare till professionella. Visst är man där för dem, men för deras bästa men även för sin egen skull ska man inte ta sig vatten över huvud.

Fråga 3. Hur påverkar det klassrummet/de andra eleverna med en gömd elev i klassen?

- Det påverkar inte alls. De andra eleverna känner inte till vem som är gömd och skall inte heller göra det. Det är så. Det finns absolut inga problem.

Fråga 4. Vad betyder det för dem barnen du tar emot att få gå i skolan?

- Oerhört mycket. Jag har haft elever i klassen som på flera månader inte har varit ute inte träffat andra barn så när de kommer till skolan är det helt förtrollande. Vissa har problem i början med den sociala aspekten. De är rädda för lärarna för de andra eleverna, men efter ett tag går det över. Det är bra om eleven får träffa skolkuratorn och annan personal från skolhälso teamet så snart barnet kommer till skolan. Många av dem är överlyckliga över att få gå i skolan. De får vara barn här. Leka med andra, göra sina läxor, göra prov och andra saker barn gör men som man tar för givet. Sen är det oerhört viktigt att de inte hamnar efter i skolarbetet. Såsom matte, no och so.

Fråga 5. Vad händer med barnen som inte får komma till skolan?

Elma Licina

Examensarbete i AOU 370

Göteborgs Universitet

- Ja, de sitter förmodligen i en lägenhet med sina föräldrar och är deprimerade. Jag vet inte vad jag ska säga. De får inte den hjälp de behöver. De behöver vuxnas stöd, de behöver känna sig som barn, men många av dem får inte varken det ena eller det andra. Barnen missar väldigt mycket socialt. Och många av de blir sjuka fysiskt på grund av den psykiska påfrestningen. Detta har jag sett ett flertal gånger hos några av mina elever som har varit gömda.

Fråga 6. Tycker du att det ska vara en skyldighet för alla skolor att ta emot gömda elever?

- Det trodde jag att det redan var i Göteborg. Hur det är i resten av Sverige vet jag inte. Men det är väl en självklarhet att barn skall få gå i skolan. Jag förstår inte att man kan tänka på något annat sätt.

Övrigt?

- Det är viktigt för alla barn att gå i skolan. I Göteborg gör majoriteten av dem det. Oavsett om de har papper eller inte. Ett problem idag är att regeringen tillåter polisen följa efter de gömda eleverna från och till skolan. Detta gör att det fortfarande finns elever som inte vågar ta sig till skolan. Detta måste det bli ändring på. Sverige har tom fått kritik från FN på grund av detta. Om jag ska ge ett råd till er som lärare är att ta emot varje elev med ett öppet sinne och inte döma dem. Man vet aldrig från vilka förhållanden de kommer ifrån. Sen det allra viktigaste se till att göra ditt jobb så bra du kan. Se till att vara bäst på det du gör.

Elma Licina

Examensarbete i AOU 370

Göteborgs Universitet

Intervju 8. Mirzet Tursunovic, Skolinspektionen

Tjänstemän och rektorer använder begreppet ”nyanlända elever” för att förklara grupper som asylsökande, de som fixat uppehållstillståndet vid ankomst till Sverige, de som nyligen fått uppehållstillstånd efter olika lång väntan och de som fått avslag på sin asylansökan men ändå valt att stanna kvar i Sverige av olika skäl. Det dessa nyanlända elever har gemensamt är att alla kom till Sverige under skoltiden, eller nära skoltiden. Det de även har gemensamt är att de inte har svenska som modersmål eller att de inte talar eller förstår språket.

Under den första tiden barnen är i Sverige är det en väldigt osäker period för dem. De vet inte vad som skall komma ske i framtiden, de skall lära sig ett främmande språk i en skola som kanske har ett helt annorlunda system än vad de är vana vid.

Barnen till de familjer som flyr är oftast utsatta och sårbara då det inte är dem som valt att fly utan deras, vanligtvis, föräldrar. När man överväger om huruvida en barnfamilj skall få uppehållstillstånd eller inte är det oftast föräldrarnas skäl man betraktar, barnen ses endast som bihang till föräldrarna. Barnens rättigheter och behov hamnar oftast i skymundan och de kommer sällan till tals. Man vet att det innebär psykiska påfrestningar för barn att genomgå en asylprocess. Särskilt påfrestat är det för de barn som sedan känner till att de har fått avslag på sin ansökan och vars föräldrar väljer att stanna kvar i landet illegalt.

I väntan på ett uppehållstillstånd har barnen rätt att gå i skolan i vistelsekommunen. De har rätt till utbildning på i princip samma villkor som folkbokförda barn i Sverige, förutom att skolplikten inte gäller asylsökande barn. Samma regler gäller för barn under 18 år som är gömda i Sverige. Men än har det inte införts något förbud för polisen att hämta barn i skolan då det i svensk lagstiftning inte finns någon frizon för barnen. Det finns ett antal praktiska problem för de gömda barnen att gå i skolan. Vilken kommun som skall vara ansvarig att ta emot barnen, det blir ökade kostnader för den enskilda kommunen. Det är också svårt att informera familjerna om att deras barn har rätt till utbildning. Det gäller att dessa familjer hamnar i kontakt med organisationer som kan informera dem rätt saker. Det är även svårt att ordna försäkring till dessa barn.

Det är viktigt att föräldrarna är engagerade i barnens skolarbete och får möjlighet till att förstå hur skolan i Sverige fungerar.

Flykt och traumatiska upplevelser kan påverka den psykiska och fysiska hälsan hos barn. Det är i skolan tillsammans med andra elever, lärare och andra aktiviteter man gör skolan som räknas som resurser för barnen. Dessa barn tycker att kreativitet och lek är tillåtna på skolan och det är även något som främjar barnens välbefinnande.

De barn som inte snarast kan börja i skolan säger att de tycker att det är tråkigt och att de längtar till att få börja skolan. Även lov såsom sommarlovet kan vara jobbigt för dem då de flesta skolkamraterna inte är hemma då och man själv måste stanna i Sverige oftast ensam med familjen och man kan inte språket och har dålig självkänsla så att träffa nya kompisar är svårt. De gömda barnen har det särskilt svårt då de inte kan träffa sina skolkamrater på fritiden utan endast under skoltiden och de finns inte heller med på klasslistan och det tycker vissa av barnen att det är jobbigt. De skolor jag varit i kontakt med säger att skolan är bra för de ”nyanlända eleverna”, då de flesta av dem har traumatiska upplevelser, barnen kanske bor trångt och rörigt. Därför är det skönt för dem att komma till skolan där det är organiserat och det finns duktiga pedagoger. Det är struktur och stabilitet. Eleverna har möjlighet att få komma bort från den verklighet de är i. Föräldrarna är rädda och oroliga. I skolan behöver inte barnen tänka på detta utan fokusera sig på sitt skolarbete.

Elma Licina

Examensarbete i AOU 370

Göteborgs Universitet

Det finns brister i hur mycket skolorna samarbetar med varandra när det gäller att ta emot ”nyanlända elever”. Man kan inte komma fram till ett gemensamt sätt att organisera sig. Varje skola jobbar utifrån deras erfarenhet av frågan.

Skolor måste göra mer för att engagera få föräldrarna att bli engagerade i barnens skolgång, för forskning har visat att de barnen oftast presterar bättre i skolan.

Det är även viktigt hur pedagogerna bemöter barnen i undervisningssammanhang. Deras yrkesskicklighet är av stor betydelse för att barnen och deras föräldrar skulle känna förtroende för det svenska skolsystemet.